

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

BÖLÜMÜ

ANKARA TARİHİ VE KÜLTÜRÜ

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

HAZIRLAYAN

Hasan Barış ÖNEĞİ

960290

DANIŞMAN

Doç. Dr. Bülent YORULMAZ

Lefkoşa-2001

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı hazırlarken büyük bir istek duydum. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı mezunu bizler için bu tür çalışmalar ilerideki yaşamımızda daha büyük hedeflere imza atmamızı sağlayacaktır.

Çok köklü bir tarihi geçmiş sahip olan, tarih boyunca Anadolu'nun bilim kültür ve sanat merkezi olmuş Ankara, bir çok fikir ve sanat adamını yetiştirmiş büyük bir şehrimizdir. Böyle tarihi ve kültürel mirasa sahip olan bu şehrimiz hakkında yaptığım çalışma, bana zahmetin ötesinde büyük bir mutluluk vermiştir.

Bu çalışmalar yaparken bana yardımcı olan başta Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı Doç. Dr. Bülent YORULMAZ olmak üzere, herkese sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla.

Hasan Barış ÖNEĞİ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
<u>JEOLOJİK YAPI</u>	1
<u>ANKARA TARİHİ</u>	2
<u>CAMİİLER</u>	4
<u>ALAADDİN CAMİİ</u>	5
<u>AHİ ŞERAFETTİN (ARSLANHANE) CAMİİ</u>	6
<u>AHİ ELVAN CAMİİ</u>	10
<u>AHİ YAKUP CAMİİ</u>	11
<u>HACI BAYRAM CAMİİ</u>	11
<u>KAYABAŞI CAMİİ</u>	14
<u>KURŞUNLU CAMİİ</u>	14
<u>MOLLA BÜYÜK CAMİİ</u>	16
<u>HACI MUSA CAMİİ</u>	17
<u>MUKADDEM CAMİİ</u>	17
<u>KARACABEY CAMİİ</u>	18
<u>CENABI AHMET PAŞA CAMİİ</u>	19
<u>KAĞNı PAZARI CAMİİ</u>	22
<u>İBADULLAH CAMİİ</u>	22
<u>İKİ ŞEREFELİ (RESUL EFENDİ) CAMİİ</u>	23
<u>ZİNCİRİ CAMİİ</u>	25
<u>RAMAZAN ŞEMSEDDİN CAMİİ</u>	27
<u>HACI ARAP CAMİİ</u>	27
<u>ÇİÇEKÖĞLU CAMİİ</u>	28
<u>DİREKLİ CAMİİ</u>	29
<u>HACI İLYAS CAMİİ</u>	29
<u>AĞAÇ AYAK CAMİİ</u>	30
<u>LEBLEBİCİOĞLU CAMİİ</u>	31
<u>TACETTİN CAMİİ VE TÜRBESİ</u>	32
<u>KOCATEPE CAMİİ</u>	33
<u>MESCİTLER</u>	34
<u>ESKİCİOĞLU MESCİDİ</u>	35
<u>SARAÇ SİNAN MESCİDİ</u>	36
<u>SEYH İZZETTİN MESCİDİ</u>	36
<u>YEŞİL AHİ MESCİDİ</u>	37
<u>EYÜP MESCİDİ</u>	39
<u>HACI AYVAZ (IVAZ) MESCİDİ</u>	40
<u>GECİK MESCİDİ</u>	41
<u>ABDULKADİR İSFAHANI MESCİDİ (Tabakhane)</u>	42
<u>HOCA HUNDİ (ÖRTMELİ) MESCİT</u>	42
<u>AHİ TURAN MESCİDİ</u>	43
<u>KARANLIK (SABUNİ) MESCİDİ</u>	43
<u>KURTULUŞ (KUL DERVİŞ) MESCİDİ</u>	44
<u>POYRACI MESCİDİ</u>	45
<u>HEMHUM MESCİDİ</u>	45
<u>ZEYNEL ABİDİN MESCİDİ</u>	45
<u>TELLİ HACI HALİL MESCİDİ</u>	46

<u>CELAL KATTANI MESCİDİ</u>	47
<u>MİSAFİR FAKİH MESCİDİ</u>	47
<u>RÜSTEM NAIL (DIN DIN) MESCİDİ</u>	47
<u>BOYACI ALİ MESCİDİ</u>	48
<u>HACI DOĞAN MESCİDİ</u>	48
<u>HALLACI MAHMUT MESCİDİ</u>	49
<u>URGUBİ MESCİDİ (ÜRGÜP MESCİDİ)</u>	49
<u>TÜRBELER</u>	50
<u>AHİ ŞERAFETTİN TÜRBESİ</u>	50
<u>KESİKBAŞ TÜRBESİ</u>	51
<u>YÖRÜK DEDE (DOĞAN BEY) TÜRBESİ (KÜMBETİ)</u>	51
<u>HACI BAYRAM VELİ TÜRBESİ</u>	52
<u>KARACABEY TÜRBESİ</u>	53
<u>KARYAĞDI TÜRBESİ</u>	54
<u>CENABI AHMET PAŞA TÜRBESİ</u>	54
<u>İSMAİL FAZIL PAŞA TÜRBESİ</u>	55
<u>AZİMİ (İSMAİL PAŞA ZADE HACI ESAD) TÜRBESİ</u>	55
<u>TURİSTİK YERLER</u>	56
<u>SULU HAN</u>	56
<u>MAHMUT PAŞA BEDESTENİ</u>	57
<u>KURŞUNLU HAN</u>	57
<u>ÇENGEL HAN</u>	58
<u>ZAFRAN HANI</u>	59
<u>VAKIF HAN</u>	59
<u>ÇUKUR HAN</u>	59
<u>KİBRİS HANI</u>	59
<u>PİLAVOĞLU HANI</u>	60
<u>YENİ HAN</u>	60
<u>YIKILMIŞ HANLAR</u>	60
<u>KARACABEY HAMAMI</u>	60
<u>ŞENGÜL HAMAMI</u>	60
<u>HARAP HAMAM</u>	61
<u>AKKÖPRÜ</u>	61
<u>ANKARA KALESİ</u>	61
<u>ROMA HAMAMI</u>	62
<u>AUGUSTUS TAPINAĞI (MABEDİ)</u>	63
<u>JULIANUS SÜTUNU</u>	64
<u>BİZANS MEZARLIĞI</u>	64
<u>HAVRA</u>	64
<u>SAAT KULESİ</u>	64
<u>AZİZ CLEMENS KİLİSESİ</u>	64
<u>ANKARA' NIN İLÇELERİ</u>	65
<u>ÇANKAYA (Merkez İlçe)</u>	65
<u>ETİMESGUT (Merkez İlçe)</u>	66
<u>KEÇİÖREN (Merkez İlçe)</u>	66
<u>MAMAK (Merkez İlçe)</u>	67
<u>SİNCAN (Merkez İlçe)</u>	67

JEOLOJİK YAPI

Kentin bugünkü yerleşmesi en genel şekliyle üç ayrı cins ve özellikteki zeminler üzerine yayılmıştır. Bu zeminler;

1- Genç Alüvyon dolgu zeminler, Çubuk ve Ayak çayları vadilerinde toplanmış, gevşek yapılı çakıl, kum, kil ve şıltlerden oluşmakta kalınlıkları 20 ila 50 m arasında değişmektedir. Gençlik Parkı ve Hipodrum civarı Yenişehir'in bir kısmı ve Bendderesi ile İmrahor deresinin dar vadileri bu tip dolgu zeminlerle kaplıdır.

2- Eski nehir terasları ve yaşı dolgu zeminler ise kentin güney ve kuzeyinde oldukça geniş alanları kapsamaktadır. Çeşitli yerlerdeki sondajlarda gözlenen kalınlıkları 5-250 m arasında bulunmuştur. Çok değişik seviyelerde taban suyu taşımaktadırlar. Genellikle 3-5 m derinliklerdeki üst seviyeleri kalınlığı 2-6m arasında değişen kırmızı renkli, plastik kilden oluşmaktadır. (Ankara Kili) Kentin yoğunleşme bölgeleri olan Kavaklıdere, Kızılay, Maltepe, Bahçelievler, Yenimahalle, Demetevler, Dışkapı, genellikle bu zeminler üzerinde bulunmaktadır.

3- Kentin tepelerini oluşturan kaya zeminler kuzeyde Etlik, Kalaba, Cebeci ve Hüseyin Gazi yörelerinde genç volkanik dasit, andezit, bazalt ve tüflerden oluşmaktadır. Güney ve güney-batıda ise kristalen şist, grovak, kalker ve mermelerden oluşan paleozik yaşı Elmadağ serisi hakimdir. Çankaya, Dikmen, Gaziosmanpaşa, İmrahor, Kayaş civarı bu kayaçlarla kaplıdır.

ANKARA TARİHİ

HACI BAYRAM CAMII

ULUS MEYDANI

Ankara kentinin bir görüşe göre, galatlar tarafından kurulduğu ve gemi çapısı anlamına gelen adıyla bilindiği ileri sürülmektedir. Diğer bir görüşe göre ise Ankara'nın kurucusu Frisia Kralı Midas'tır. Daha sonraları kent Engürü olarak adlandırılmıştır. Kuruluş dönemi ve şekli ne olursa olsun kent ilk dönemlerden beri ticaret yollarının kesiştiği bir konuma sahip olmuştur. Hitit döneminde Ankara'nın bir askeri garnizon olarak kullanıldığı bilinmektedir. Büyük Hitit İmparatorluğu'nun tarihe karıştırmadan sonra kent ve yöresinde M.Ö. 7. yüzyıla kadar Frigler egemen olmuştur.

Frig devletinin yıkılışından sonra Lidyalılar M.Ö. 547 yılına kadar bölgeye hakim olmuştur. Daha sonra Ankara Pers egemenliğine girmiştir. Yaklaşık 200 yıl süren pers egemenliği döneminde Ankara'nın önemli bir konaklama yeri ve ticaret kenti durumuna geldiği belirtilmektedir. Makedonya Kralı Büyük İskender M.Ö. 333 baharında persleri yenerek Ankara'yı kendi imparatorluğuna katmıştır. Bu dönemde Anadolu'ya gelen savaşçı kavim Galatlar eski Ankara Kalesi'ni yapmışlardır. Daha sonra bölgede siyasal birliği kuran Romalılar M.Ö. 189 yılında Galatlar yenerek Ankara'yı ele geçirmiştir. Roma döneminde Ankara ulaşım sistemini oluşturan önemli yollardan birinin üzerinde bulunmaktaydı. Kent Roma döneminde içişlerinde bağımsız ve demokratik yapıda yönetilmiştir.. Bu dönemde halk tarafından "Demoj" ve "Bule" adı verilen iki ayrı gruptan oluşan bir belediye meclisi seçilirdi. Bu Meclisler bütün gereksinimlerini saptardı ve böylece kentin iç yönetiminde Kent meclisi ve Halk Meclisi bütün kararları almak yetkisine sahip olurdu. Bu dönemde kentin alt yapısı tamamlanmış, kente 60 Km

uzaklıktaki Elmadağ'dan taş borularla getirilen su mahallelere dağıtılmıştır. M.S. 3. Yüzyıl ortalarında Roma İmparatorluğu'ndan ortaya çıkan Sosyal ve ekonomik çöküntüye paralel olarak kent o günlere kadar koruduğu açık kent niteliğini yitirmiştir ve çevresi surlarla çevrilmiştir. İmparatorluk başkenti İstanbul'a taşınınca, Bizans döneminde Ankara'dan geçen ve başkenti doğuya bağlayan yolların önemi daha da artmıştır. M.S. 10. yüzyıla kadar Ankara Diğer Bizans Kentleri gibi para ekonomisinin geliştiği, örgütlü bir ekonomik yapısı olan önemli bir merkez özelliği kazandırmıştır. Bu dönemde, kent planının temel öğeleri; kent düşman saldırılara karşı koruyan kalın surlar, pazar yeri işlevini gören agora ve kilisesidir. Ayrıca tahıl depoları, ambarlar ve hamamlar işlevlerini sürdürden diğer önemli öğelerdir. Ankara'nın Selçukluların eline geçmesi, Malazgirt savaşından sonra 1073 yılına rastlar. Ankara gibi Bizans kentlerine Türklerin kitle halinde girmesi 11. yüzyılın son çeyreğinden sonra başlar. Türkler büyük bir hızla kırsal alana yerleştiler ve tarımsal üretmeye katkıdilar. Daha sonra 12 ve 13. yüzyıllarda Selçuklu sultanlarının da çabasıyla transit ticaret bir gelişme gösterdi. Ankara 1304'de görevli özerklik vererek Osmanlı Devletine bağlılığı Ankara, 1.Murat zamanında kesin olarak Osmanlı topraklarına bağlandı, 1402 yılında Timur orduları ile osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıt arasındaki Ankara Meydan Savaşı zamanında Ankara ve çevresinin büyük ölçüde harap olmasına karşın Anadolu birlliğini yeniden kuran 2.Murat zamanında yeniden onarılmıştır. Bu dönemde su yollarına kadar bütün alt yapı tesisleri, hanlar, hamamlar ve diğer kamu binaları onarılmıştır.

Ankara 16-19. yüzyıllar arasında birçok yabancı gezginin de uğrak yeri olmuştur. Gezginler yazdıklarları seyahat namelerinde kentle ilgili çok doğru bilgiler vermiş, çizdikleri gravürlerle o döneme ilişkin görsel malzeme sağlamışlardır. 19. Yüzyıl sonlarında Deutsche Bank ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan bir demiryolunun yapılması konusunda anlaşmaya varılmış ve 1889'da başlayan yapım çalışmaları sonunda 1892'de ilk tren Ankara'ya gelmiştir. Ankara'nın önemi Kurtuluş Savaşı ile birlikte artmıştır. Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşları Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı Ankara'dan yönetmişler. İlk Ulusal Meclis yine Ankara'da toplanmıştır.

Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti oluktan sonra hızlı bir gelişme göstermiş, bir yandan Prof. Hermann Jansen'in hazırladığı kent planı çerçevesinin de İmar hareketleri hızkanırken diğer yandan, kamu yönemitinin başlıca kurumları kentte örgütlenmeye başlamıştır. Nüfus'u 1920'lerde 25.000 dolaylarında olan kent büyümüş ve 1990'lı yıllarda 4 milyona ulaşmıştır

Camiiler

Alaaddin Camii

Ahi Şerefettin (Arslanhane) Camii

Ahi Elvan Camii

Ahi Yakup Camii

Hacı Bayram Camii

Kayabaşı Camii

Kurşunlu Camii

Molla Büyük Camii

Hacı Musa Camii

Mukaddem Camii

Karacabey Camii

Cenab Ahmet Paşa Camii ve Külliyesi

Kağıńı Pazarı Camii

İbadullah Camii

Resul Efendi Camii

Zincirli Camii

Ramazan Şemseddin Camii

Hacı Arap Camii

Çicekoğlu Camii

Direkli Camii

Hacı İlyas Camii

Ağaç Ayak Camii

Leblebicioğlu Camii

Taceddin Camii ve Türbesi

Kocatepe Camii

ALAADDİN CAMİİ

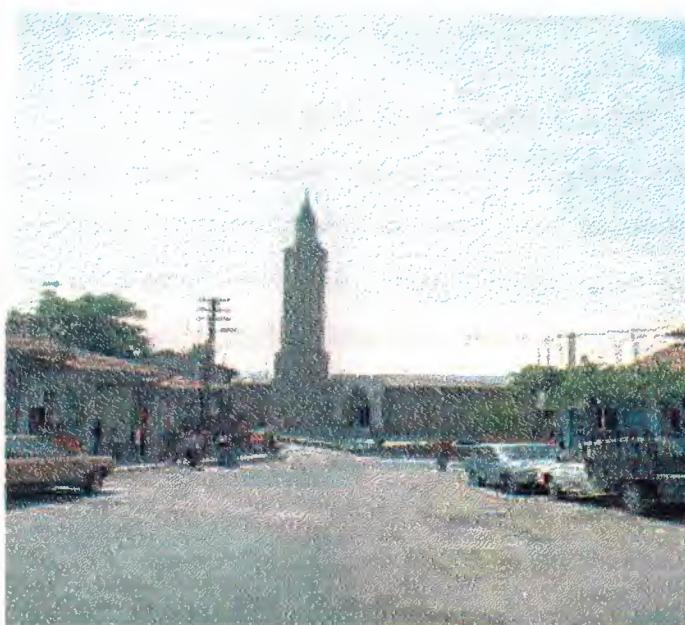
Eski Ankara'da, İçkale içinde kendi adıyla bilinen mahallede bulunmaktadır. 574 H. (1178) yılında Selçuklu sultani Alaeddin keykubat tarafından yaptırılmış olan eser 763 H.(1361) tarihinde Osmanlı

Hükümdarı Orhan gazi ve 837 H.(1433) de de Şerife Sünbül Hatun tarafından iki defa büyük onarım görmüştür. Arazinin meyilli olması dolayısıyla kuzey cephede avlu yüksekçe bir platform meydana getirmekte olup platform duvarının caddeye bakan yüzünde bir de çeşmesi bulunmaktadır. Önünde ve yanındaki ilave binalar ile sadece kuzey ve batı cephesi görülebilen eserin yarısı ahşap malzemeden yapılmış bulunmaktadır. kerpiç duvarlardan meydana gelen esas ibadet mekanı dikdörtgen plan teşkil etmekte olup, doğu ve kuzeyi sonradan yapılmış ek binalarla kapatılmıştır. Kuzeyde bütün cephe boyunca uzanan ve doğu yana doğru bir çıkıntıdır. Roma menşeli spoli sütunlar üzerinde ahşap malzemeden yapılmış bugünkü kadınlar mahfilinin ek kısmını meydana getirmektedir. İki sıra destek sistemi ile taşınan bu kısmın doğu yönüne ilave edilen iki sütunla takviye edildiği görülmektedir.

İlk yapılışından sonra iki defa yenilenmiş olan camii'nin giriş kapısının üzerinde üç kitabesi bulunmaktadır. Kuzey cephede giriş kapısının iki yanında direkli kisma açılan iki adet, batı yönde dört ve kible yönde gene dört pencere ile aydınlatılan camide, birinci sıra pencerelerin üzerinde daha köşede bugünkü bina ile birleşen minare, kare kaidesi üzerinde silindirik tuğla gövdelidir. Gövde alt ve üst uçlarında burulmuş ip şeklinde taş kordonla kesilmekte, üstte kirpi çıkışlılarla şerefeye geçilmektedir. Sadece korkulukları taş levhalar halinde yapılmış olan

minarenin petek kısmı daha ince olarak devam etmekte ve sivri bir külâh ile nihayetlenmektedir.

Camii'nin kâble duvarındaki mihrap nişi yarınl silindirik olup, nişin iki köşesinde iki sütunçe bulunur. Niş üzerinde Ayetel Kürsi yazılı bir kitabe ve 1311

H.(1893) tarihi bulunmaktadır. En güzel kısımlarından biride camii içindeki ahşap minberdir. Geometrik geçmeler halinde yapılmış olan minberin yan tarafında bulunan küçük bir kitabe "Ameli İbrahim Bin ebubekir Rumi el Neccari" yazılırdı bu ismin minberi yapan sanatkara ait olamsı

gerekir. Kitabesinden 574 H. (1178) tarihinde yapılmış olduğu anlaşılan minberin camii'nin yapılış tarihi olan 608-634 H. (1211-1236) tarihinden evvela ait olamsı dikkati çekmektedir.

Giriş kapısı üzerindeki ikinci kitabe de caminin Sultan Orhan devrinde 763 H. (1361) de, üçüncü kitabede ise üçüncü defa olarak 837 H. (1433)'de Şerife Sünbül Hatun tarafından tamir ettirildiği kaydedilmektedir.

AHİ SERAFETTİN (ARSLANHANE) CAMİİ

Evvelce etrafında arslan heykelciklerinin bulunmasından dolayı "Arslanhane" ismini almış olan Ahi Serafettin Camii, Ahi Serafettin Mahallesinde Atpazarı Yokuşu üzerinde bulunmaktadır.

Selçukluların son devrinde Ankara'da kurulmuş olan Ahiler Devrine ait olan eser, Ahi Hüsameddin tarafından 889 H. (1290) tarihinde yaptırılmıştır. Büyük bir dikdörtgen teşkil eden camii'nin iç mekanını, kâble duvarına dikey dört ahşap sütun dizisi ile beş nef meydana getirmektedir. Orta nef üzerinde bulunan

mihrap, cami'nin boyuna uzanan simetri aksının tam üzerinde yer almaktadır. Orta nef yan neflere göre daha geniş ve tavan yüksekliğinde biraz daha fazladır. Moloz taşlar arasında bol miktarda kullanılmış olan spoli kesme taşlardan yapılmış olan beden duvarlarının teşkil ettiği mekanın üzeri kiremitli kafı bir çatı örtmektedir.

Camii'nin esas girişi kuzey cephede bulunmakta ise de, bu giriş sadece iç mekanın kuzey tarafına yapılmış olan ahşap kadınlar mahfiline, doğu batı cephelerde bulunan kapılar ise camii'nin ibadet mekanına açılmaktadır. Fakat yanındaki minareye bitişik olarak yapılmış olan kuzey kapı, tam bir taç kapı hüviyetini taşımaktadır. Orta aksa göre biraz doğu kenara doğru kaydırılmış olan kuzey kapı tamamen kesme taştan yapılmıştır. Beden duvarlarından çıkıştı teşkil eden portal camii'nin beden duvarları ile tezat teşkil eder. Üzeri zengin mukarnalarla nihayetlenen portal nişinin iki kenarında yan duvarlara estetik bir hareket ve güzellik sağlayan nişler bulunmaktadır. Kuzeydeki portal bitişik olarak yapılmış bulunan kare kaideminarenin alt kısmında gene Roma ve Bizans menşeli spoli taşlar kullanılmıştır. Camii duvarlarında olduğu gibi minare kaidesinde de taşlar arası derz yapılmıştır. Oldukça yüksek olan kaideden gövdeye geçiş sağılayan kürsüde kareden silindirik gövdeye yedi sekiz tabir edilen üçgen satılırla geçilmektedir. Selçuklu minarelerinin genel karakteristiğini yansitan minarenin, kürsü üzerindeki üst kaidesinin 8 kenarından her biri önce dikdörtgen panolar içinde kemerli nişler, sonada birbirini takiben sıvri kemelli nişlerle teşkilatlanmıştır. Dikdörtgen nişlerin her birinin üzerleri yer yer konulmuş gök mavisi, lacivert çinilerle süslenmiştir. Daha yukarıda sade bir bordür bütün kenarları dolaşmakta ve bir sıra firuze renkli sırlı tuğla ile nihayetlenmektedir. Minare gövdesinin alt kısımlarında gene sırlı tuğadan bir kuşak gövdeyi sarar. Şerefe altı alışılagelmiş şeilden başka oluşu ilk bakışta dikkati çekmektedir. Kalın silindirik gövde dışarı doğru hafifçe genişleyerek, küçük köşeler meydana getirmekte ve sekizgen hale gelmektedir. Şerefe korkulukları altında bu genişleme biraz daha artmaktadır. Tuğla korkulukları takiben devam eden petek daha ince ve silindirik olup konik bir külahlı nihayetlenmektedir. Camii'nin doğu kapısı sonradan yapılan ilave kısımla eski halini kaybetmiş ise de, eski izlerden bir revağın bulunduğu anlaşılmaktadır. batı kapısı ise, daha küçük olmakla beraber

sivri kemerli ve taş sövelidir. Kemer alınlığında bulunan büyük üçgen panonun içi daha küçük üçgenlerle ayrılmakta ve içlerinde mavi çini, kemer alınlığını süslemektedir. Gene kalıntılarından kapının biraz daha yukarı doğru yükseldiği anlaşılmaktadır.

Dış duvarların mütevazi görünüşü yanında iç mekan Selçuklu camilerinin en güzellerinden birini teşkil etmektedir. Mekan kibleye dikey dört sıra ahşap direk dizisi ile beş nef'e ayrılmaktadır ki, her nefte altışar tane olmak üzere 24 adet yekpare direk üst örtüyü taşır, bütün direklerin üzerindeki mermer başlıklar, eski binalardan getirilerek kullanılmıştır. Başlıklar üzerinde uçları kavisli ağaç yastıklar ve bunların kalın dört köşeli ağaç kirişler üzerinde yukarı doğru üç kademe halinde, genişleyen uçları kavisli traversler, orta nef tavanını yanlara göre daha da yükseltmektedir. Bütün tavan boyunca uzanan kirişlerin üzerinde 30cm. aralıklarla konmuş yuvarlak ağaçlar ve bunları üzerini tahtalar kaplamaktadır. Tahta yüzeylerin üzerleri ise aşırı boyalı ince çitalarla dekor edilmiştir. Camii'nin içinde bütün kuzey kısmı ikinci direğe kadar kaplayan kadınlar mahfili mekanı ikinci kat halinde ayırmaktadır. Kible duvarı arasında bulunan mozaik çinili muhteşem alçı mihrap Ankara Camilerinin olduğu kadar memleketicimizde bulunan bu tür mihraplarında en güzellerinden birini teşkil etmektedir. Tavan hizasına kadar yükselen ve beden duvarlarından çıkıntı teşkil eden mihrap bütünüyle büyük bir pano meydana getirmektedir. Ankara'da bulunan bütün camii ve mescitlerin mihrabı genellikle kompozisyon olarak birbirine benzemekle beraber, gerek teknik ve gerekse işçilik bakımından en mükemmel olanı muhakkakki Arslanhane Camii'nin mihrabıdır.

En dışta 5 cm. genişliğindeki ince bir bordürü takiben, kavisli olarak içeri doğru kıvrılan dekorsuz bir satır ve 18 cm. genişliğindeki ikinci bordür, üç kenarda mihrabı sarar. Her iki bordürde tamamen alçıdan yapılmış ve dış bordürlerden ikincisi, birbirine geçmiş iki sıra rumi ve kıvrık dallarla süslenmiştir. Daha içerisinde ince çubuklar halinde kesilerek mozaik çini çini tekniğinde işlenmiş 25cm. genişlikteki mavi renkli çinilerden geometrik geçmeli üçüncü bordur bulunur. Mavi çubukların meydana getirdiği esas motiflerin ortalarında beşgen şekilde kesilmiş lacivert çiniler konmuştur. Üçüncü bordürü takiben içeri doğru

daha da daralmış olan olan dördüncü bordür alçıdan yapılmış olup bitki motiflerinin süslediği zemin içinde, kitabeler yazılmıştır. Beşinci bordür gene mavi renkli çinilerden geçmeler halinde işlenmiştir. Dikdörtgen olan mihrap nişinin içi ve üzeri mozaik tekniğinde çinilerle kaplanmıştır. Mihrap nişinin üzeri mukarnasıdır. Nişin iki köşesinde ajurlu olarak alçıdan yapılmış iki sütunçe bulunmaktadır ki, sütunçelerin üzerinde saksı şeklinde çan başlıklar bulunur. Çan başlıklarında üzerinde nişin üç kenarını lacivert ve mavi çinilerden bir kitabe şeridi dolaşmaktadır. Mihrap nişinin köşe dolguları beşinci bordüre kadar büyük bir pano meydana getirmekte ve nişin bittiği kısmında başka bir bordür tarafından kesilerek üstte dikdörtgen bir pano teşkil etmektedir. Kırık dal ve yaprakların doldurduğu niş köşe dolgularının üzerindeki dikdörtgen panonun zemini alçı içine gömülü lacivert çinilerden altigenler ve yıldız şeklinde alçı motiflerle süslüdür. Orta zeminden önce tatlı önce tatlı bir meyille kabarık ve haffif bombe kabara şeklinde pano yer almaktadır. Kenarları gene mozaik tekniğinde çinilerden zikzaklı, bombeli kısmında yaprak ve kıvrık dallarla ajurlu kabartma olarak işlenmiş olan kabara, mihrabın güzelliğini bir kat daha artırmaktadır. Bütün iç mimarisini ve muhteşem mihrabı, camii'nin ahşap minberi ağaç oymacılığı bakımından Ankara camileri içindeki en güzel üç minberden bir tanesidir. İç kaledeki Alaaddin Camii minberi ve Ahi Elvan Camii minberi ile çok yakın benzerliği bulunan Arslanhane Camii minberinin bir de kitabesi bulunması büyük önem taşımaktadır.

Geometrik geçmeler halinde yapılmış minberde kıvrık dal ve yaprak motifleri oyularak bütün yüzey süslenmiştir. Yıldız, üçgen, beşgen ve sekizgen şekillerde yapılmış küçük geçmeler, merdiven altında büyük bir üçgen pano meydana getirmektedir. Gerek merdiven ve gerek hutbe mahallinin altı iki sıralı bordürlerle panolara ayrılmaktadır. Minberin en altındaki bir sıra kemerin iç yüzeyi arabesklerle süslenmiştir. Giriş kapısı çok küçük ve dilimli kemerlidir. Köşelerde içleri balık pulu motifleri ile süslü iki sütunçe bulunmaktadır. Rumi ve palmetlerle süslü kemer köşe dolguları üzerinde, üst üste iki kitabesi bulunmaktadır ki, burada minberin Ebu Bekir oğlu Mehmet tarafından 689 H.(1290) da yapılmış olduğu yazılmıştır. Hutbe altında sivri nal kemerli küçük bir kapı bulunmaktadır ki bu kısım minber altında dolap olarak kullanılmaktadır.

AHİ ELVAN CAMİİ

Koyun pazarı semti Ahi Elvan Mahallesi pırınç sokakta bulunan eser Selçuklulardan sonra Ahiler veya Osmanlıların ilk devirlerinde yapılmıştır. Hacı Nizamettin oğlu Elvan Mehmet Bey tarafından yaptırılmış olduğu bilinen eserin, Elvan Mehmet Beyin yaşadığı 732-792 (1331-1389) tarihleri arasında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Daha sonra 1413 yılında Çelebi Mehmet'in emri ile tamir ettirilmiş olan eser, vakfiyesinde daha önceki ahi Yakup tarafından 794 H. (1392) 'de tamir ettirildiği de kaydedilmektedir.

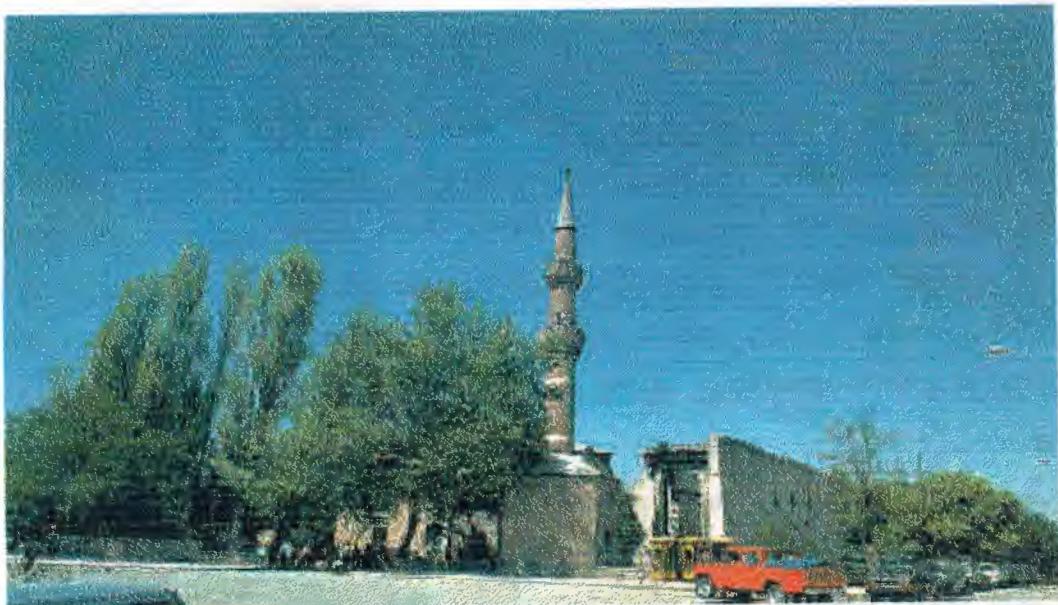
Selçuklu camilerinin birçoğunda görülen, ahşap destek sistemli ve ahşap tavanlı camilerden olan Ahi Elvan Camii'nin planı muntazam bir dikdörtgendir. Aslanhane Camii'ndeki gibi dikdörtgen planı içerisinde dört sıra sütün dizisi ile beş nef teşkil etmesi gerekirken doğu cephesinde duvarlar bir nef büyüklüğünde içeri alınmak suretiyle caminin eni bir nef daraltılmış ve dört nef haline getirilmiştir. Arslanhane camii'ne göre daha sade olan beden duvarları temel hizasından itibaren kerpiç malzemeden yapılmıştır. Dış duvarlar üzerinde örtü sistemi Arslanhane camii'nin aynıdır. Yüksek ağaç direkler her üç sırada da dörder adet olup üzerlerinde uçları kavisli yastıklar ve bunların üzerinde boyanmış ağaç kirişler bulunmaktadır. Ahi Elvan Camii'nde de Aslanhane Camii'nde olduğu gibi orta nef yan neflere uçları kavisli traversler iki kademe halindedir. Kuzey kısmında ikinci direklere kadar uzanan ahşap kadınlar mahfilii yer almaktadır. Kible duvarı ortasında bulunan mihrabı tamamen alçıdan yapılmış olup, mihrap nişi altı kenarlı ve üst kısmı mukarnashıdır. Geometrik geçmeler ve arabesklerle süslü olan niş köşe dolguları üzerinde dikdörtgen panoda gayet ince yazılmış Ayet-el Kürsi kitabe bulunmaktadır. Dıştan üç kenarı dolaşan bordürlerde Kelime-i Tevhit yazılmıştır. Mihrabın üst kısmı bir sıra palmet dizisi ile nihayetlenmektedir.

Camii'nin en güzel kısımlarından bir diğeri de minberidir. Sultan Alaaddin Camii ve Arslanhane Camii minberi ile ahşap işçiliği ve şekil bakımından büyük benzerlik göstermektedir. Merdiven altının yan panolarında, geçmeler halinde

işlenmiş altigen, yıldız, üçgen şeklindeki küçük parçaların içeri oyama tekniğinde arabesklerle süslenmiştir.

Minber kapısı üzerinde üst üste iki kitabe bulunmaktadır. Kitabede minberin 819 H.tarihinde Çelebi Sultan Mehmet zamanında Harputlu Beyazıt oğlu Mehmet tarafından yapılmış olduğu kaydedilmiştir. Böylece Camii'nin bu tarihten daha önceye ait olduğu 732-762 H.(1331-1366) tarihinde yapılmış olduğu fakat 1413 yılında Çelebi mehmet'in emri ile tamir ettirildiği kabul edilmiştir.

AHİ YAKUP CAMİİ

İsmet Paşa Mahallesi Çamlıca Sokakta meyilli bir arazide bulunan camii'ye doğu cephesinde 11 basamaklı merdivenle çıkarılır. Taş temel üzerine kerpiçle yapılmış üzeri sıvanmış kiremit çatılı sade dış görünüşlü bir yapıdır. 1372 yılında Ahi Sinan oğlu, Ahi Çelebi'nin oğlu Ahi Yakup imar etmiştir. XIV. yüzyıl Ankara Camileri için tipik olan mihrabı ile dikkate değer bir eserdir. Yenilerek kısmen karekterini kaybetmiştir.

HACI BAYRAM CAMİİ

Ankara'nın isminden ençok bahsedilen Haci Bayram Camii Oğüst meydanında, Antik Augustus mabedinin yanında bulunmaktadır. Osmanlı

Tarikatları içinde, Bayramlığın kurucusu Hacı Bayram Veli'nin ölümünden iki yıl önce yaptrılmış olan ilk camii daha sonra yapılan ilavelerle genişletilmiştir. İlk yapıtı 1425 yıllarına rasayan Hacı Bayram Camii daha sonraları 3.Ahmet zamanında (1703-1730) Hacı Bayram'ın torunlarından Mehmet Baba, 3.Mustafa zamanında (1757-1774)'de ve 1940 yılında Vakıflar genel Müdürlüğü'nce 3 defa büyük tamir görmüştür.

Augustus Mabedine bitişik olarak Camii ve Türbe olmak üzere evvela iki bina yapılmış isede sonradan caminin Kuzey ve Batı cephelerine yapılan ilavelerle bina büyütülmüş ve genişletilmiştir. Hacı Bayram Veli'nin ölümünden 2 yıl evvel bizzat kendisi tarafından yaptrılmış olan camii, aslında tam bir dikdörtgen plan teşkil etmekte olup, tamamı kerpiçtendir. Sanat tarihi bakımından olduğu kadar Kültür tarihi bakımından da büyük önemi olan bu külliye, geçirmiş olduğu devirlerde zaman zaman yapılan tamirlerle günümüze kadar gelmiş bulunmaktadır. Kible duvarının sağ kanadında beden duvarları üzerinde yeşil sırlı tuğla ile yazılmış kitabelerde eserin bir defa da Sultan 3. Ahmet zamanında (1703-1730) Hacı Bayram Veli torunlarından Mehmet Baba tarafından tamir edildiği yazılmıştır. Bundan sonra Sultan 3. Mustafa zamanında (1757-1774)'de bir defa daha tamir edilen Camiinin içindeki çinileri de tamamlanmıştır. Dikdörtgen plandaki esas ibadet mekanının Batı kenarı ile kuzeyinde ikinci kat teşkil eden mahfiller bulunmaktadır bunlardan Batı mahfil kadınlarla tahsis edilmiştir. Kuzey mahfilin ise caminin ilk yapılışında bugünkü kadar büyük olmadığı, fakat tavanlardaki naklıların yekpare oluşuna göre en son 18. yüzyılda yapılan tamirat neticesinde genişletilerek bugünkü durumunu almış olduğu anlaşılmaktadır.

Dış duvarlarda yer alan dikdörtgen ve söveli pencerelerinin üzerinde sıvı kenar kalınlıklar dikkat çeker. Batı cephedeki iki pencere içine alınmıştır. Güneybatı duvarlarında bulunan mermer üzerine yazılmış kitabelerde 1126 H.(1714) tarihi okumaktadırki bu kitabeler 3.Ahmet zamanında yapılan tamirata ait kitabeleridir.

Kıble duvarının 1/3'ünü tavana kadar kaplayan mihrapı Ankara'daki diğer Camilerin mihrabları gibi alçıdan ve aynı ustanın elinden çikmişcasına büyük benzerlik gösterir. Alçı ile yapılmış mihrabın 3 kenarını içiçe 4 bordur çevirmektedir. Mihrab inişi dikdörtgen olup üst kısmı zengin mukarnaslarla süslenmiştir.

Gerek kuzeydeki mahfili ve gerekse esas ibadet mekanı tavanı ile mahfili tavanı ortasındaki göbek ve kenar pervazları 18. yüzyılda yapıldığı anlaşılan aşır boyalı nakışlarla süslenmiştir. Ayrıca kuzeydeki mahfil pervazları ve pencere kenarlarındaki pervazların üzerinde aynı şekil nakışlarla süslenmiştir. Koyu sarı, kırmızı, koyu yeşil ve kahverengi olarak, gelincik çiçeği, hatayı, karanfil, ve kıvrık dalların teşkil ettiği nakışlar tam bir armoni içinde bulunmaktadır. Tavanın diğer yüzeyleri ince çitlerla kare bölgelere ayrılmıştır. Mahfil tavanını esas ibadet mekanı tavanından ayıran kirişin kenarlarında ise küçük kurtuşlar içinde kur'an kitabeleri yazılıdır. Mimare camiden ayrı caminin kible duvarına bitişik olan türbenin Güneydoğu köşesinde, yarısı türbe duvarı içinde kalacak sekildedir. Hacı Bayram veli türbesinin beden duvarından muntazam olmayan 5 kenar halinde çıkıştı teşkil eden kaide, Ogüst mabedinden alınan spoli taşlardan yapılmıştır.

Türbe kasnağının alt hizasına kadar yükselen kaide dar bir silme ile kesilmekte ve bundan sonra tuğla malzemeden devam etmektedir. Üçgen satırlarla gövdeye geçmeden önce kürsüyü tekrar bir taş silme kesmekte ve silindirik minare gövdesi başlamaktadır. Oldukça yüksek gövdeli minare üstünde kirpi çıktınlı birinci şerefe bunu takiben daha ince bir gövde ile daha küçük ölçüdeki ikinci şerefe yer alır. petek ve üzerini örten konik külahlı minare nihayetlenmektedir. Caminin mekan konstrüksiyonu ile proporsiyon bakımından ahensiz olan minarenin gövdesi beyaz taş kuşaklarla bölgelere ayrılmıştır. Mihrabın solundaki ahşap minber ayrı bir güzelliğe sahip bulunmaktadır. Ajurlu olarak işlenmiş merdiven korkulukları ile merdiven altındaki büyük üçgen panodaki yıldız, üçgen, beşgen ve altıgenler teşkil eden geçme parçaların yüzeyleri aşır boyalı nakışlarla süslüdür.

KAYABAŞI CAMİİ

Aynı adla anılan mahellenin Bebe Dağı sokağında büyük bir kayalığın üzerinde kurulmuş olduğundan kayabaşı ismini almıştır.

Camii'nin yapılışının çok eski olduğuna dair rivayetler bulunmakta ise de , bugünkü yapı tamamen yeni olup eski şeklini kaybetmiştir. Alt kısmı taş, üst kısmı kerpiç olan beden duvarları kırmalı bir çatı ve ahşap tavanla örtülü, beden duvarlarındaki alt sıra pencereleri çok geç özelliği olan yuvarlak kemerli hale getirilmiştir. Kuzey taraftaki ahşap kadınlar mahfili camiye sonradan ilave yapılmış olduğu anlaşılmaktadır. Camii biri kuzey batı köşede diğerini doğu kenar ortasında iki minaresi bulunmaktadır. Doğudaki daha yenidir. Kuzeybatı köşedeki minare beden duvarları yanından çıkan ahşap bir şerefecik şeklinde olup bugün kullanılmaktadır. Camii önünde taştan yapılmış berak tarzda birde çeşmesi bulunmaktadır.

KURŞUNLU CAMİİ

Anafartalar Caddesi ile Kurşunlu Sokağın başında yer alan Kurşunlu camii'nin kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir. Fakat 15.Yüzyıl Osmanlı Mimarısında sık sık görülen tek kubbeli mescitler tipinde yapılmış olan eserin, kubbesi evvelce kurşunla kaplı olduğundan bu ismi almıştır.

Kuzey kısmındaki son cemaat yeri ile birlikte planı dikdörtgen teşkil eden eser, Anafartalar caddesinin doğusunda meyilli bir arazi üzerinde kurulmuş olduğundan fevkanidir. Kesme blok taşlardan meydana gelmiş temel platformunun üzerinde camii duvarları moloz taşlarından yapılmış ve tuğla hatıllarla takviye edilmiştir.

Kuzey cephede üzeri öne doğru meyilli bir çatı ile örtülü olan cemaat yerinin ön tarafı sonradan kapatılmıştır. Mescidin beden duvarlarındaki teknik ve işçiliğinden de farklı olan kuzey cephe eserin esas karakterini bozmaktadır.

Ibadet mekanını teşkil eden tek kubbeli kısmın beden duvarları üzerinde, her kenarda 2 şer adet sivri tuğla kemerli nişler içine alınmış taş söveli pencereleri

bulunmaktadır. Son cemaat yeri, ibadet mekanının beden duvarları ile birleştiği yerde, saçak hizasına kadar yükselen minare kadesi bedenduvarlarından 5 kenarlı çıkıştı teşkil etmekte, Pabuç kısmına geçerken dar bir silme ile nihayetlenmektedir. Baklavalarla pabuçlar silindirik tuğla gövdeye geçilmektedir. Mescidin esas yapısına göre çok yüksek ve nisbetsiz olan bugünkü minaresinin 1920 yılında fırtınadan yıkıldığı ve yeniden yapıldığı bilinmektedir. Hakikat halde gövde ve şrefedeki farklı malzemeden de anlaşılacağı üzere minarenin bir tamir geçirmiştir olduğu muhakkaktır.

Bu tamir esnasında eserin sanat değeri düşünülmeden ve proporsiyonları nazara alınmadan minarenin çok yüksek yapılmış olduğu ortaya çıkmıştır. Şerefe altı kirpsi yarınl silindirik ve şerefe korkulukları gene tuğladır. Derzli işlenmiş moloz taştan beden duvarları kirpi saçaklarla yerini, beden duvarlarından biraza daha içерden başlayan sekizgen kasnağa terkeder. 60-70 cm. yüksekliğindedeki kasnağın Doğu-Batı-Kuzey-Güney kenarlarının ortasında birer adet alçı şebekeli penceresi vardır. Gene bir sıra kirpiyi takiben sekizgen kasnağın üzerinde hafif yayvan kubbe üzerini örter.

Dış yapısı ile mütenasip olan iç mekanda organları, tam bir vuzuh içinde bulunan mescidin bugün kapalı olan son cemaat yerine açılan sıvri kemerli büyük bir niş içine alınmış taş söveli ve basık yay kemerli giriş kapısının kemer üzengilerine zarif mukarnaslar işlenmiştir.

İçte kare mekandan sekizgen kubbe kasnağına tromplarla geçilmekte ve kubbe eteğinde bütün kasnağı birbirleri ile üst kenarlarında birleşen baklavalarдан bir kuşak çevirmektedir. Dört kenarda pencere şeklinde nişler yapılarak, kubbe kasnağında tam bir armoni sağlanmıştır.

Kible duvarı ortasında yer alan mihrabı ayrı güzelliğe sahip olan mescidin minberi sonradan ilave edilmiştir. Üç kenarlı mihrap nişinin kenarları düşey durumda dikdörtgen panolar şeklinde tanzim edilmiş ve içleri geometrik geçmelerle süslenmiştir. Nişin iki köşesini iki sütunce süsler. Mihrap nişinin üzeri 6 kademe halinde mukarnaslarla daralır. Niş içindeki dikdörtgen panoların bittiği ve mukarnasların başladığı yerde Kelime-i tevhit yazılı bir kuşak dolaşır. Köşe

dolguları çok alçak kabartma olup alçıdan yapılmış beşgen ve yıldız motifleri ile süslenmiştir.

MOLLA BÜYÜK CAMİİ

Kayabaşı Mahallesi Yaşa sokakta yer alan eserin kim tarafından yaptırılmış olduğu bilinmemektedir. Ancak mimari elemanların değerlendirilmesinden caminin XV'ci yüzyılda yapılmış olduğu samilmaktadır. Bir tepe üzerinde yapılmış, küçük fakat içten çok güzel olan eserin duvarları bütün Ankara camilerinde olduğu gibi kerpiçten olan planı, enine dikdörtgen ve kibleye paralel iki net halindedir. Her iki kısmın tavanında da kenarlar küçük bingilerle süslenmiştir. Mescidin tavanı tamamen ahşap olup, tavan kirişleri üzerine kontraplak levhalar çakılarak eski durumu kaybolmuştur. Kible yönde ve kuzeyde iki sıra halinde ikişerden 4' er pencere ile aydınlanan mescidin ibadet mekani, kuzeyde ortadaki direkten itibaren yarısını kaplayan ve ikinci kat halinde kurulmuş ahşap mahfille kapanmıştır.

Mescidin mihrabı oldukça ilgi çekici özelliklere sahip bulunmaktadır. Ankara mescidlerinden sadece iki tanesinde aynı özellikleri görebildiğimiz mihrabı beden duvarlarından 12 cm. lik küçük bir çıkıştı teşkil etmektedir. Dış kenarlardan itibaren içeri doğru daralan bordürlerden en dışta Kelime-i Tevhid yazılıdır.

Bunun içindeki kısma birinci bordürden geniş olan ve içleri kıvrık hatlarla lalettayın şekilde birbirine geçmiş hatlar arasında XIV-XV. yüzyıla ait mavi beyaz renkte seramikler yerleştirilmiştir. İrili ufaklı olan bu seramikler Şam işi dediğimiz İznik seramikleridir. Bazı parçalar üzerinde işlenmiş olan motifler de ilgi çekicidir. Mührü Süleyman, palmet ve yaprak motifleri işlenmiş olan seramiklerde lacivert ve firuze renkler kullanılmıştır. Mihrap nişi beş kenarlı ve her kenar, boyuna dikdörtgen panolarla süslüdür. Niş köşeleri de sekizgen kenarlı iki sütunce ile süslenmiştir. Niş üzeri mukarnasla, niş köşe dolguları geçmelerle tezizin edilmiştir. mescit etrafında yapılmış binalar arasında adeta kaybolmuştur.

HACI MUSA CAMİİ

Demirtaş Mahallesi, eski yol sokakta bulunan eseri kitabesine göre 825 H.(1421) tarihinde Şerafettin Zade Musa yaptırmış 1342 H.(1923) yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır.

Bugün Hacettepe Üniversitesi inşa sahası içinde kalan eser boyuna uzanan büyükçe dikdörtgen planda olup, camii'nin beden duvarları zemin hizasından itibaren kerpiç malzemeden yapılmış ve ahşap tavanlıdır. Mekan iki yanındaki dikdörtgen pencere ile aydınlanmaktadır. Bütün tavan çitalarla kare böülümlere ayrılmış ve orta kısma altıgen göbek yapılmıştır. Tavan kenar pervazları ile orta göbeğin kenarları aşır boyalı naklıla bulunmaktadır ki gerek tavan ve gerekse pencere kenarlarındaki bu naklılar orijinal değildir.

Bazı naklıların altından eski naklıların izlerini farketmek mümkündür. Camii'nin kuzey kısmında yer alan son cemaat yeri, iki direk ile desteklenmektedir. Son cemaat yerinin üzeri bir ikinci kat halinde ve kuzeydeki mahfil ile birleştirilerek genişletilmiştir.

MUKADDEM CAMİİ

Talat paşa caddesinin Hacettepe'ye inen köşesinde yer alan Mukaddem camii, Çelebi Sultan Mehmet zamanında 2.Murat adına 854 H. (1450) tarihinde yaptırılmış olduğu kitabesinde kaydedilmiştir.

Enine uzunlamasına dikdörtgen planda camii, evvelce daha büyük iken Talat Paşa caddesinin açılışı esnasında Kuzey kısmı kesilerek caminin derinliği azalmıştır. Kerpiç duvarlı olan yapının ahşap tavanı 50-60 yıl öncesine aittir. Bugün kible duvarı üzerinde tam ortadan biraz doğudan kalan mihrap alçıdan olup niş üzeri mukarnashıdır. Niş köşe dolguları alçak kabartma olarak geometrik motiflerle süslüdür. 3 bordürle çevrilmiş olan mihrabından başka camide sanat değeri taşıyan bir unsur bulunmaktadır.

RACABEY CAMİİ

Karacabey Mahallesi Samsun Sokakta bulunan ve büyük bir avlu içinde bulunan camii, Ankara'nın en değerli bir kaç eseri arasında yer almaktadır. 1484 tarihli vakfiyesine göre, Osmanlı Beylerinden Karacabey tarafından inşa ettirilmiştir.

1310 H.(1894) yılında eski eserler ve 1965'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarılmış olan eseri yan mekanlı camilerden olup planı, kuzeyde beş bölümlü bir son cemaat yeri arasında gizlenmiş yan mekanlarla birlikte esas ibadet mekanı ters T planını meydana getirmektedir. Eserin bugün son cemamat yeri ve yan mekanları orjinal durumunu muhafaza etmekte, fakat güney kısmındaki esas ibadet mekanının uzantısı 1895 zelzelesinde yıkılmış ve 2. Abdülhamit zamanında onarılarak evvelce kubbeli olan esas ibadet mekanının üzeri ahşap bir tavanla örtülü bulunmaktadır. Ancak bugünkü durumda, güney taraftaki esas ibadet mekanının beden duvarları iki yapıya ait temel duvarlarından daha içerde yapılmıştır.

Boyuna dikdörtgen olan esas ibadet mekanı, evvelce iki bölüm halinde olup ortadan büyük bir kemerle ayrılmış isede bu gün ahşap düz tavanıdır.

Kuzey kısmında son cemaat yerine bitişik olan yan mekanlar, birer kapı ile orta mekana açılmakta ve intikali Türk üçgenleri ile sağlanan kubbe ile örtülü bulunmaktadır. Batı köşedeki mekanın büyük kısmı yıkılmış ve yeniden yapılmıştır.

Kuzey cepheyi tamamen katan son cemaat yeri beş bölümlü olup orta bölümün iki yanında dikdörtgen iki yanında dikdörtgen iki paye bulunur. Son cemaat yerinin iki yanı yan mekanların duvarları uzantısı ile ortadaki giriş kısmının iki yanında bulunan payeler arasında birer sütun ve bunlara istinat eden beş sivri kemer tuğladan yapılmıştır. Sütunlar üzerinde Bizans yapılarından getirilmiş başlıklar kullanılmış ve bütün kemerler meşe ağacından dört köşe yontulmuş gergi ağaçları ile biribirine bağlanmıştır.

CENABI AHMET PAŞA CAMİİ

Ulucanlar ceddesi üzerinde yeni adıyla, Mimar Sinan meydanında yer alan eser klasik osmanlı Mimarisinin Ankara'da yegane temsilcisidir. Teskeret-ül-Ebniye de, Sinan tarafından yaptırılan eserler arasında ismi geçen camii, Ankara beylerbeyi Cenabi Ahmet Paşa tarafından 937 H.(1565) yılında yaptırılmıştır.

Eserin üzerinde bulunan bir kitabede 1217 H.(1802-1887) yıllarında Ankara Valisi Abidin Paşa ve Abdülcelil Zade Hidayet efendi tarafından onarılmış olduğu yazılıdır. Klasik Osmanlı Mimarisinin tek kubbeli camilerinden olan Cenabi Ahmet Paşa Camii'nin tamamı kesem taştan yapılmıştır. Plan şemasında ve mekan Konstrüksiyonunda Sinan'ın camii mimarisine ve bilhassa tek kubbeli camilere getirdiği bir takım yenilikleri gösterir.

Meyilli bir arazi üzerinde yapılmış olan eserin Kible cephesi kuzey cephe irtifatına göre daha fazladır. Kuzey cephedeki 4 mermer sütunlu ve 3 kubbeli son cemaat yeri zeminden yüksekte olup, 3 büyük sıvri kemerlidir. Mermer sütunlar üzerindeki sütun başıkları klasik Osmanlı sütun başıklarına halinde olup büyük sıvri kemerler renkli taştan yapılarak camii'nin cephe görünüşü zenginleştirilmiştir. Son cemaat yerinin orta kubbesi yanlardakilerden biraz daha geniş ve yüksektir. Sütunlar üzerindeki başıklar, gergi demirleri ile birbirlerine bağlanmışlardır. Orta kubbe esas genişliğinden biraz daha az olduğundan kubbe eteğinde kalan boşluklar baklavalarla süslenmiştir. Yanlardaki küçük kubbelerin intikalleri ise pandantiflidir.

Son cemaat yerinin orta bölümüne açılan cümle kapısı birbirine geçmiş geometrik şekillerle süslü taş bordürle çevirmekte ve bir sıra palmetle nihayetlenmektedir. Portal nişinin iki yanını 5 kenarlı ve üzerleri mukarnaslı iki yan niş süsler. yay kemerli kapı üzerinde Camii'nin 973 H.tarihli kitabesi yer alır.

Portal nişinin üzeri zengin stalaktifli olup üstte sarkıt şeklinde 2 püsküle süslenmiştir. Kapının iki yanında son cemaat yerine açılan silmeli iki dikdörtgen pencere yer almaktadır ki, bu pencerelerin üzerleri sivri kemer alınlıkları olup, pencereler arasına son cemaat yerinin mihrabi yeri yerleştirilmiştir. İki kademe halinde yükselen kesme taştan yapılmış beden duvarları üzerinde pencereler sivri kemer alınlıklıdır. Kuzeybatı köşedeki minare üst üste iki kademeli kaidesi ve kaideleri takiben renkli taştan üçgen satılırlara ayrılmış pabuç üzerinde yükselen minare gövdesi 16 kenarlı olarak yapılmıştır. Beden duvarlarının her iki kademesi de silmelerle nihayetlenmektedir. Duvarlar üzerinde biraz daha içерden devam kubbe kasnağı yukarı doğru hafif oval ve silindire yakındır. Kasnak üzerindeki yarım kürevi kubbe ile birlikte kasnak tamamen kurşunla kaplanmıştır.

Beden duvarları üzerinde pencereler, doğu ve batı cepheerde birinci sırada 5, kuzey ve güneyde 2' şerden 4 adettir. ikinci ve üçüncü sırada ise sivri kemerli ve içeri alçı şebekeli pencereler yer almaktadır.

Kare yılannın üzerinde yükselen kalın taş duvarlardan içte, köşelerdeki büyük tromplarla kasnağa geçilmekte olup, trompların içleri tepe noktasında birleşen yivlerle donatılmıştır. Beden duvarları, trompları altında pahli bir silem bütün kenarları dolaşır.

Kasnak altında 8 küçük pandantiflerin üzerini çember şeklinde ikinci bir silme çevirmektedir. Kubbe eteğinde küçük bir galeri yer almaktır, kubbenin uzantısı şeklinde görülen kubbe kasnağında içleri alçı şebekeli ve renkli camlı 16 penceresi bulunmaktadır.

Kible duvarı ortasında beden duvarlarından hafif çıkıştı teşkil eden mihrabı çok sade ve beyaz mermerden yapılmıştır. 5 kenarlı mihrap nişinin üzeri kademeli olarak daralmakta ve stalaktitlerle, niş köşe dolguları iki küçük rozetle süslenmektedir. Mihrap nişinin etrafı iki sıra sade bordürle çevrilimekte ve mihabin üst kenarında bir sıra palmet yer almaktadır.

Mihrabın sağında gene beyaz mermerden yapılmış minber bulunmaktadırki mücessemliği yanında Sinan'ın bir çok eserinde görülen sadeliği ilk anda dikkati çekmektedir. Mutena bir sanat anlayışı içinde kenar profillerden başka hiç bir dekoratif unsur göstermeyen minberin merdiven altı üçgen panosunun alt kısmı, küçük dikdörtgenler içine alınmış, 4 tane kırık sivri kemerli açıklıklarla ayrı bir güzellik kazanmış ve yeknasak görünüş yok edilmiştir. Hutbe yeri altında iki açıklık bırakılmış olup bunlardan alttaki sivri kemerli ve geçit teşkil etmekte üstteki ise kırık sivri kemerli ve tezini mahiyettedir. Camii'nin kuzeybatı köşesinde mermer sütunu ve iki kat halinde teşkil olunmuş müezzin mahfilinin ikinci katının kenar korkulukları ajurlu ve geometrik geçmeli olarak yapılmıştır. Kuzey duvarında cümle cümle karışının iç kısmı beden duvarlarından çıkıntı teşkil etmekte olup kapının yay kemeri kırmızı beyaz taştan yapılmış ve üstte bir sıra palmet ile süslenmiştir.

Camii'nin içi, alt sıra pencerelerin alınlıkları, ikinci sıra pencerelerin etrafı pandatifler ve kubbenin orta kısmı kalem işleri ile süslenmiştir. Kubbe ortasında, orta göbekten çıkan işinsal kollu motifler kubbe eteğini çeviren bordüre kadar kubbeyi adeta dilimlere ayırmaktadır. Kubbe eteğinde ve kasnaktaki pencerelerin etrafında da bulunan kalem işlerinde, mercan kırmızısı, lacivert, turuncu, sarı ve pek az yeşil renkler kullanılmıştır.

Bu kalem işlerinden sadece kubbe ortasındaki orijinal olup, diğerleri sonraki tamirler esnasında yapılmıştır. Orta göbek üzerinde içiçe 5 bordür yer almaktır olup, en ortada kırmızı bir zemin üzerine işlenmiş arabeskler bulunur. Bunu takiben, yanyana dizilmiş hatayilerden ikinci bir bordür ve en dışta örgülü dar bordür orta göbeği meydana getirmektedir. Orta göbeğin etrafında uçları palmetli işmalar birer pencere atlayarak pencere üzerlerine kadar uzanır. Örgülü küçük madalyonlar ve aralarındaki kartuşların teşkil ettiği işmalar arası ikişer rozetle süslenmiştir.

Camii'nin kible yöndeki ikinci sıra pencereleri renkli camlı alçı şebekelerle kapatılmış olup, mihrabın tam üzerinde yuvarlak bir alçı pencere bulunmaktadır.

KAĞNı PAZARI CAMİİ

Mabet, Yenice Mahallesinde ve yenice sokağındadır. Mabedin soluna alta iki, üstte üç, sağına alta üç, üstte iki penceresi vardır. Minberi ve üstü ahşaptır. Kapısı sol tarafındadır. Kapısının üstüne son cemaat yerinden açılan bir balkonu vardırki, burası minare olarak kullanılmaktadır. Mabet eskiden Denizciler Caddesine kadar uzanırdı. Yıkılarak daha küçük yaptırılmıştır. Önündeki Medrese yerine de Vakıflar İdaresi evler yaptırmıştır. Eski yunan sefareti ve mektep olan bina da bu camiye aittir. Eskiden burası kağırı pazarı olduğu için mabet böyle adlandırılmıştır. Mabedi Azime hanım mücedde den tamir ettirmiştir.

İBADULLAH CAMİİ

Hacı Doğan Mahallesi Sulu Han ve Çerkez sokaklarının kesiştiği köşede bulunan eser 17. yüzyıl başında yapılmış olup member ve tavanda bulunan aşır boyalı naklılar Nakkaş Mustafa'ya mal edilmektedir.

Boyuna uzanan dikdörtgen plandaki Camii'nin beden duvarları temel hizasına kadar blok kesme taştan, üst kısımlar kerpiçten yapılmıştır. Sadece kuzey cephenin bir kısmı tuğladır. Arazinin meyilli oluşu dolayısıyla batı cephe diğer yanlara göre biraz daha yüksektir. Kerpiç beden duvarları ağaç hatıllarla yatay hatlar halinde bölmelere ayrılmış ve kerpiç duvarlar takviye edilmiştir. Kuzey cephe diğer cepheлерden farklı olup ağaç ayak Camiindeki gibi burada da 3 büyük kemer cepheyi süsler. Bugün kapalı bir son cemaat yeri haline getirilmiş olan kuzey cephenin orta kemerini yan kemerlerden daha küçüktür. Orta kısımdaki bir kapı ile mescide girilmektedir. beden duvarlarında mekanı aydınlatan pencereler iki sıra halinde olup batı cephede her iki sıradada 4'er pencere vardır. Birinci sıra pencereler söveli ve sivri kemer alınlıklarıdır. ikinci sıra pencereler gene sivri kemerli fakat içleri alçı şebekelidir. Kuzey cephede son cemaat yeri kemerini üzerinde mahfile açılan pencereler gene sivri tuğla kemerlidir. Kuzeybatı köşede caminin son cemaat yeri ile esas ibadet mekanının birleştiği kısımda, beden duvarları üzerinde silindirik tuğla gövdeli minare yükselir. taş kuşaklarla bölmelere ayrılmış olan minare ilk yapıya ait değildir. Düz tavanlı son cemaat yerini takiben ikinci bir kapı ile geçilen esas ibadet

mekanı, uzunca bir dikdörtgen olup, doğu duvarının yarı yüksekliği açılarak yanına bir katı bir bölüm daha ilave edilmiş ve Camii'nin mekanı genişletilmiştir. Kahn bir kiriş ve beton direkle desteklenen doğu duvarının açılmış olması

Camii'nin esas karekterini bozmaktadır. Mekanın üzerini örten ahşap tavan, mahfil kısmında daha eskidir. Mahfil tavanı ortasındaki altıgen göbeğin kenar pervazları naklısıdır. Dikdörtgen olan birinci sıra pencerenin üzerindeki ikinci sıra pencereli sivri kemerli ve alçı şebekelidir.

Mihrap kible duvarında tavana kadar yükselmekte ve mihrap nişi üç bordürle çevrilmektedir. İç ve dış bordürlerde Kelime-i Tevhit yazıları birbiri ardı sıra devam etmekte, iki bordür arasında ise örgü motifleri ile süslü 3'lü bordür yer almaktadır. Niş 5 kenarlı ve köşeleri sütuncelerle, niş köşe dolguları geçmelerle süslenmiştir. Bütün kenarları dolaşan ve mihrabı ortasından ikiye ayrılan ahşap kuşakta motifler arasında, kırmızı, sarı ve siyah renkli naklılarla süslenmiş ve ortalarındaki kartuşlar içinde ayetler yazılmıştır.

Ahşap minberi zincirli camii minberinde olduğu gibi aşı boyalı naklılarla süslü iken üzerine sürülen vernik tabakası altında naklılar görülmez hale gelmiştir. İbadullah Camii naklılarında da Zincirli camii'nde olduğu gibi karanfil, hatayi, rozet, gül, rumi ve yaprak motifleri işlenmiştir. Merdiven teşkil edecek şekilde ortadaki çok köşeli yıldız göbek etrafında teşkil olunmuştur

İKİ ŞERFELİ (RESUL EFENDİ) CAMİİ

Akbaş Mahallesi Arslanhane ve İnegöl Sokaklarının kesiştiği yerde bulunan iki şerefeli Camii, yaptırının ismine izafeten Resul Efendi Camii olarak tanınmaktadır.

1085 H. (1674) Tarihli olan eser meyilli bir arazi üzerinde fevkani ve boyuna dikdörtgen planda kerpiç duvarlı olarak yapılmıştır. Doğu kenarına bitişik minaresi 2 şerefeli olarak yapılmış olduğundan 2 şerefeli Camii ismini almıştır. Eserin planı aslında muntazam bir dikdörtgen değildir. Doğu kenarda beden duvarları kuzey köşeye doğru hafif dalarak Camii'nin planı 5 höşeli hale gelmiş

ise de bu durum pek fark edilmez. Arazinin çok meyilli oluşu Camii'nin altına birde bodrum katı konmasına ve Kuzey cephe de duvarların daha yüksek yapılmamasına sebep olmuştur.

Beden duvarlarının üzerindeki kiremitli çatı çift kırmalı ve tavan ahşap olup duvarlar ağaç hatıllarla takviye edilmiştir. Doğu kenarda beden duvarlarından çıkıştı teşkil eden minarenin Kare Kaidesi kesme taştandır. Pabuç kısmından itibaren tuğadan silindirik gövde üzerinde iki şerefesi bulunmaktadır. Güney cepheye göre daha dar olan Kuzey cephe de, beden duvarlarına dahil edilmiş kapalı bir son cemaat mahalli bulunmakta, ikinci bir kapı ile esas ibadet mekanını örten tavan içine çitlerle kare bölümlere ayrılmış olup tavanın ortasında geçme motiflerle süslü sekizgen göbek yer alır.

Cami'nin beden duvarlarında 2 sıra halinde pencereler açılmış olup bunlardan alt sıradakiler üsttekilere göre daha, dikdörtgen ve kenar pervazları aşılı boyalı naklılarla süslüdür.

Kible duvarının ortasındaki mihrabı Ankara Camilerinin hemen hepsinde alçıkaplamalı ve tavaa kadar yükselmektedir. Kible duvarının 1/3'ünü kaplayan mihrap, beden duvarlarından hafif çıkıştı teşkil eder. Beş kenarlı mihrap nişinin etrafi en dışta Kelime-i tevhit yazılı, bunun içinde birinci bordürden daha geniş ve birbirine geçmiş dairelerle süslü üçüncü bir bordürle çevrilmiştir. Niş içindeki her kenar dar ve uzun dikdörtgen panolar meydana getirmekte, üst kısmı kademeli mukarnaslarla sivrilerek nihayetlenmektedir. Niş üzerindeki köşe dolguları ise gene birbirine geçmiş dairelerle süslenmiştir. Bordürlerin içinde ve mihrap nişinin üzerinde köşe dolguları ise gene birbirine geçmiş dairelerle süslenmiştir. Bordürlerin içinde ve mihrap nişinin üzerinde ayet yazılı iki kitabe yer alır. Batı cephe de pencere ve dolapların pervazlarındaki aşılı boyalı naklılar 17.yüzyıl karakterini taşımaktadır.

Kuzey cephe de bulunan giriş kapısının üzerindeki kitabede 1085 H.tarihi okunur. Camii'nin mahfil tavanı, pencere, dolap pervazlarındaki naklıarda kırmızı, siyah, sarı ve yeşil renklerde kıvrık dal ve yapraklar arasında gül, karanfil motifleri işlenmiştir. Minberi de diğer kısımlar gibi eski olmasına rağmen yağlı

boya ile boyanmış olduğundan esas güzelliğini kaybetmiştir. Merdiven altı üçgen panosu geçmeler halinde yapılmış ve diğer ahşap organlarda gibi aşırı boyalı nakışlarla süslenmiş fakat boyanmış olduğunda motiflerle bozulmuştur. Müezzin Kürsüsünün üzerinde gamalı bir haç oyulmuştur.

ZİNCİRLİ CAMİİ

Anafartalar Caddesinin Ulus meydanı ucundaki merkezi alanda yer alan zincirli camii, 1685 tarihinde Mehmet Ankaravi adlı bir hayırsever tarafından yaptırılmıştır. 1297 H.(1878) de Ankara Valisi Hurşit Paşa tarafından yeniden ihyasma ait bir kitabesi bulunmakta olan camii daha sonra, 1330 H.(1911) yılında Taşpinar Zadeler tarafından onarılmıştır.

Boyuna dikdörtgen planda olan camii'nin duvarları kerpiçten yapılmış olmasına rağmen Cumhuriyettensora yapılan tamirde dış duvarlar tamamen tuğla ile kaplanmıştır. Tuğla kaplamalar arasında beton hatıllarla kaplamalar takviye edilmiş, beden duvarları üzerindeki iki sıra halinde dikdörtgen pencerelerin üzerindeki sivri kemer alınlıkları süslenmiştir. Kuzey cephede 3 sivri kemerli son cemaat yeri kesme taştan yapılmıştır.

Batı kenarında esas ibadet mekanının beden duvarlarına bitişik olarak yapılmış minarenin kaidesi kesme taştan olup, kaideden itibaren gövde tamamen tuğladan yapılmış ve kesme taş kuşaklarla bölmelere ayrılmış bulunmaktadır. Şerefe altı ve üç sıra halinde yivli tuğlalardan kirpiler şeklinde genişlemekte olup şerefe korkulukları taştandır. Camii içinde kadınlar mahfiline açılan bir kapı minareye çıkarılmaktadır.

Kuzey cephedeki bugün camekanla kapatılmış olan son cemaat yerini takiben ikinci bir kapı ile ibadet mekanına girilmektedir. Girişin iki yanındaki ahşap direkler ikinci kat halinde yapılmış olan kadınlar mahfilini sağlamakta alt kısım müezzin mahfili olarak ayrılmış bulunmaktadır. Kadınlar mahfili son cemaat yerinin ikinci katı ile birleştirilerek genişletilmiştir.

Caminin gerek esas ibadet mekanı tavanı ve gerekse esas ibadet mekanı tavanından bir kırışla ayrılmış olan mahfil tavanı tamamen ahşap olup çitalarla kare bölmelere ayrılmıştır. Tavanların bütün kenarlarını çevrelen pervazlar altigen göbeğin yüzeyi de geçmeler halindedir. Kuzeydeki mahfilin alt tavanları ise ince çitalarla altigen ve üçgen bölmelere ayrılmakta, kenar pervazlarında aşı boyalı, Hatayi nar çiçeği ve yapraklıdan meydana gelmiş motifler yer almaktadır. Bütün alt sıra pencerelerin iç kenarlarını çevreleyen pervazların üzerleri gene aynı şekilde nakkışlarla süslenmiştir. Pencerelerin üzerinde kartuşlar içine yazılmış Kur'an Ayetlerinden kitabeler bütün kenarları dolaşır. Bazı kaynaklara göre, Zincirli Camii, İbadullah ve Hacı Bayram Camii nakkışlarını Ankara'da yaşamış, Nakkaş Mustafa adında bir usta yapmıştır.

Esas ibadet mekanı tavanından ipi andıran ince bir kordonla ayrılan mahfil tavanın ortasında da bir dikdörtgen göbek bulunmaktadır.

Camii'nin kible duvarı ortasında yer alan mihrap Ankara Camii mihraplarının büyük ölçüdeki bir tekrar şeklindedir. 5 kenarlı mihrap nişinin üzeri mukarnaslı olup iki köşede yarısı duvar içine gömülü iki sütunce niş köşelerini süsler. Mihrap nişinin üzerindeki köşe dolguları oldukça yüksektir. Üstte 3 sıra halinde bir ters bir düz konmuş palmetlerle ayrılmış kitabeli panolar bulunmaktadır. Mihrabın 3 kenarları birbiri içinde 3 bordür çevreler ki, bunların ikisi Kelime-i Tevhit yazılmış kitabeli diğeri satıhta kalmış ince arabesklerle süslenmiştir.

Aynı bir güzelliğe sahip olan minberin üzeri aşı boyalı nakkışlarla süslenmiştir. Minberin altı panolarında geometrik geçmeler ve kenar pervazlarında bol miktarda sarı, kırmızı ve nefi yeşil ile siyah renkli lale, karanfil, gelincik motifleri ve bazı kısımlarda da firıldaktan, geçmeleri büyülü itibarıyla biraz farklı olup, minber merdiven altı panolarının ayrı ayrı ustalar elinden çıkış olabileceği düşünülebilir. Merdiven korkulukları ise ajurludur.

ZİNCİRLİ CAMİİ YAZMA KİTABESİ

- 1- illa ihsan vakfi bi-giran Şeyhîflîslâmî binayı beyti etmiştir.
Mürur ezmine penha.

- 2- Harabe meyl edüp kalmış iken muhtacı la yu'kal
 3- Perişan olduğu meşhud beyn'en-nasda ifsa
 4- Makamı eşref Mabet bu hali kesb edüp amma
 5- Sahiyyu Tab-i himmeti bir kez olmadı baisi ihyā
 6- Veziri binazir zil kerem Hurşit Paşa kim
 7- Müceddet olmağa tamirineinha edüp ita zihi sahibu saadet bir
 müşri Alişam ehem odur.
 8- Tarik-i mai çeşme medrese onbir odası ile
 9- Müzeyyen olmalığeşad edüp çok yerleri bina
 10- Umumen halk memnun oldu onun ziri adilde
 11- Cadid'il ebniye ikmali tamir eyledi inşa cümle harf hasabile
 Bisati yazdı tarihin
 12- Vakaya himmet ile camii zencirli dilara 1297 H.(1879)

RAMAZAN SEMSEDDİN CAMİİ

Dışhisar Mahallesi Kale kapısı Sokak No: 5 Hisar Ankara adresinde bulunmaktadır. Mülkiyeti vakıflar Genel Müdürlüğü'ndedir. 1700 yılında yaptırıldığı bilinmektedir. Osmanlı mimarisi özellikleri taşımaktadır.

HACI ARAP CAMİİ

Koyun Pazarı Bakırcılar karşısında Asker Sokakta bulunmaktadır. Enine dikdörtgen plan iki kısım halindedir. Düz ahşap tavanlı basit bir yapı olup, mescit içinde iki mihrap bulunmaktadır. sağ kanattaki mihrap duvarı soldaki mihraptan biraz daha önceye aittirki böylece bölümlerden birinin daha önce yapıldığı, diğerinin ise sonradan ilave edildiği ortaya çıkar. Sol taraftaki mihrap sağdakine göre daha güzel ve eskidir. 5 kenarlı mihrap nişinin üzeri kademeli basamaklar halinde daralmakta, niş içi mukarnaslarla süslenmiş bulunmaktadır. Mihrap nişinin etrafını 2 bordür çevirmektedir. Buntardan biri dışta kelime-i Tevhid yazısının bir kaç defa tekrarı ile yazılmış, diğer ise arabesklerle süslü kartuşlar halindedir. Gerek niş içi ve gerekse niş üzeri ışınlı yıldızlar ve aralarında hafif kabartma şekillerle süslenmiştir.

Sağ kanattaki mihrap şékil ve tertip bakımından soldakine benzemekle beraber daha basit olup tek bordürlüdür.

Mescidin kuzey kısmındaki kadınlar mahfili çok yendir. Giriş kapısının sağındaki duvar üzerinde tuğla kemer içine alınmış iki küçük pano yer almaktadır. Panolar geçmelerle süslenmiş, altına Mehmet ismi yazılmıştır.

ÇİÇEKOĞLU CAMİİ

Alparslan Mahallesi Göztepe sokağında bulunmaktadır. Ankara camilerinin çoğunda olduğu gibi bu eserde de temel duvarları taş, beden duvarları ise kerpiç ve ahşap hatılıdır. Cümle kapısı üzerinde sülüs yazı ile yazılmış bir kitabesi bulunmakta ise de okunamamaktadır. Fakat benzerörneklerinden camii'nin, 17. veya 18. yüzyılda yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Doğu cephede Göztepe sokağına açılan son cemaat yeri, beden duvarlarının uzantısı olan yan duvarlar arasında beş ahşap direkle desteklenen ahşap tavanlıdır. Sokak kıyısında son cemaat yerinin direkleri arası dikey çitalarla kafes şeklinde kapatılmış bulunmaktadır. Kareye yakın dikdörtgen plan teşkil eden ibadet mekanına son cemaat yerinin Kuzey-Doğu köşesindeki yay kemerli bir kapı ile girilmektedir.

Camii'nin ibadet mekanı sadece, Doğu cephede son cemaat yerine açılan ve kıble duvarında bulunan pencerelerle aydınlanmaktadır. Bunlardan son cemaat yerindekiler iki sıralı olup dikdörtgendir. İbadet mekanını örten ahşap tavan kalın çitalarla bölümlere ayrılmış ve aralarına beyaz renkli çiçek motifleri işlenmiştir. Tavanın ortasını pervaz çitaların teşkil ettiği bir altigen göbek süslemektedir. Mihrap tavan hızası yükseklüğünde olup tamamı alçıdan yapılmıştır. İç içe geniş üç bordürün çevrelediği mihrap nişi, stalaktitlerle nihayetlenmekte ve niş etrafındaki bordürde Kelime-i Tevhit yazısı birbiri ardınca tekrar edilmektedir. Kalıp işçiliği ve alçak kabartma halinde yapılmış mihrabin yüzeyi, geometrik geçmeler, yıldız ve altigenler ile birbirine dolanmış kıvrık dallarla süslenmiştir.

DİREKLİ CAMİİ

Başkır Mahallesi, Direkli sokak 16 kapı numaralı uapının yapılış Tarihi bilinmemektedir. Dikdörtgen plandaki, eser eski durumuna göre oldukça değişmiş olmakla beraber mihrabı çok güzeldir. Yanında bir takim ek yapılar bulunmakta olan eser yüksek bir kaya üzerinde yapılmış olup temel duvarları zemine kadar Ankara taşındandır. Zemin üzerinde kerpiç olarak devam eden beden duvarları üzerini ahşap bir çatı örtmektedir.

Kible duvarı diğer duvarlara göre daha eskidir. Mihrap Kible duvarının yarısını kaplar. Mihrabın iki yanındaki iki pencere ve yan duvarlarındaki 2. sıra halinde bulunan dikdörtgen pencereler mekanı aydınlatır.

Meclisin solunda önü açık bir bölüm bulunmakta olup, burası aynı zamanda son cemaat yeri olarak kullanılmaktadır. Beş ahşap direğin taşıdığı bu kısma İzafeten Mescide Direkli Mescit denilmekte isede esas isminin ne olduğu bilinmemektedir. Ancak giriş kısmında bulunan ve Direkli Baba diye tanınan mezarda Cami'nin banisinin gömülü olduğu sanılmaktadır.

Mihrap nişi 6 kenarlı ve köşeleri sütunçelidir. Niş içinde ayet yazılı bir kitabe kuşağı kenarları dolaşır. Niş içinde ayet yazılı bir kitabe kuşağı kenarları dolaşır. Mihrap nişinin üzeri mukarnaslıdır. Mihrabı iç içe iki bordür çevrelerki dıştakinde Kelime-i Tevhit yazıları, içtekinde geometrik geçmelerle süslüdür.

HACI İLYAS CAMİİ

Hacettepe Üniversitesi inşa sahası içinde kalan Hacı İlyas Mescidi Enverzade İbrahim Ağa adındaki bir hayırsever tarafından 1116 H. (1704) tarihinde yapılmıştır.

Bugün için istimlak edilerek, başka yere nakledilmesi düşünülen boyuna dikdörtgen planda olan mescidin duvarları diğer mescitlerin ekserisinde olduğu gibi temel duvarlarının üzerinde kerpiçten yapılmıştır. Beden duvarlarında iki sıra halinde dikdörtgen pencereler yer almaktır olup tavan ahşaptır. Çitalarla küçük kare bölgelere ayrılmış olan tavanın kenar pervazları aşırı boyalı naklılarla

süslenmiştir. Orta kısmında altigen ve üçgenlerden meydana gelmiş geometrik geçme motiflerle süslü olan tavanın bazı yerleri XIX. yüzyıl sonunda yenilenmiştir.

Mescidin esas kapısı kuzey cepheden olup, kapının iki yanında iki penceresi vardır. Ayrıca doğu kenarda da bir kapısı bulunmaktadır. Mihrabı Ankara'daki diğer bütün mescitlerde olduğu gibi zeminden tavana kadar yükselmekte ve tavan hizasında bir sıra palmetle nihayetlenmektedir. Mihrap nişi etrafında 3 sıra bordür yer almaktadır.

AĞAC AYAK CAMİİ

Akbaş mahallesi, ulucanlar caddesi üzerinde yer alan camii 1117 H. (1705-1706) yılında yapılmıştır.

Meyilli bir arazi üzerinde boyuna dikdörtgen planda ve kerpiç duvarlı camii²nin duvarları üzerinde mukavemeti artırmak gayesi ile bol miktarda ağaç hatı¹ ve direklerin kullanılmış olmasından dolayı Ağaç Ayak Camii adını almıştır. Kırma çatılı ve ahşap tavanlı camii²nin tavanı güzel bir görünüş arzetmesine ve eski ahşap işçiliği yansıtmasına rağmen muhakkak ki orijinal değildir. sadece kuzey cephe tuğladan yapılmış ve ağaç hatıllarla takviye edilmiştir. Giriş kapısı üzerinde ve yanlarındaki pencereler üzerinde tuğladan sıvri kemerli alınlıklar bulunmakta, kuzey cephede mahfile açılan pencerelerin içeri kapatılmış ve küçük tezini birer niş şeklini almıştır. Kuzeybatı köşede bulunan ağaçlar pahlıdır. Minare ahşap ve yüksekliği azdır. Bazı kısımlarda, bilhassa mahfilin alt tavanındaki işçilik ve malzeme tavanla ayrılık göstermektedir. Düz tahtalar üzeri ince çitlerle kare bölmelere ayrılmış olan tavanda çitlerin kesiştiği yerlere baklava halinde ufak tahta plakalar kommuştur. Orta kısmda 6 kenarlı bir göbek tavan yüzeyinden çıktı teşkil edecek şekilde yapılmış ve etrafi aşı boyalınakışlarla süslenmiş, kenar pervazları ile çevrilmiştir. Orta göbeğin içi ise birbirine geçmiş daireler ve bu daireler arasında ıshaklı yıldızlarla tezini edilmiştir.

Kuzey taraftaki mahfili iki ahşap direk taşımakta olup, mahfilin orta kısmı yanlara göre balkon şeklinde ileri doğru çıkıştı teşkil etmektedir. Kenarları aşırı boyalı naklılarla tezÿin edilmiş mahfilin naklıları tavan naklılarından daha eski olduğunu gösterir.

Kible duvarı ortasındaki alçı mihrabı mücesemdir. Tavan hizasına kadar yükselen mihrap en üstte bir sıra palmetle nihayetlenir. Mihrap nişi 5 kenarlı ve köşelerde 2 sütunçe ile süslenir. Niş üzeri mukarnalarla ve nişin iç yüzeyi alçak kabartma ve geometrik geçme motiflerle köşe dolgularında aynı şekilde motiflerle süslenmiştir. Mihrap nişinin etrafını 3 bordür çevreler. Dışta ve içte Kelime-i Tevhit yazılı, iki bordür arasında birbirine geçmiş ovallerle süslü ikinci bir bordür bulunmaktadır. Mihrabın üzerinde üst üste 3 kitabe bulunur ki, bunlardan ortadaki iki parçalıdır.

Ahşap minberin merdiveni altındaki üçgen pano geçmeler halinde yapılmıştır. Bütün yüzey hatayı, rumi ve kıvrık dallarla bezenmiş naklılarla kırmızı, siyah, sarı renkler kullanılmıştır.

LEBLEBİCİOĞLU CAMİİ

Denizciler Caddesinde bulunan Camii, Ankara Müftüsü Kantarzade Mustafa Bey ve oğulları tarafından 125 H. (1713) tarihinde yaptırılmıştır. Büyük bir dikdörtgen teşkil eden planı, temelden itibaren kalın kerpiç duvarlardan meydana gelmiştir. Sadece Kuzey cephesinde bugün kapalı olan Leblebicioğlu camii'nin geçirmiş olduğu tamirlerle eski durumuna ait hususiyetleri tamamen yok olmuştur. Ahşap tavamı ince çitalarla kare bölmelere ayrılmıştır. Camii'nin kuzey cephesinde bugün kapalı olan cemzet yerinin evvelce iki sütunlu ve 3 kemerli olduğu anlaşılmaktadır. Mihrabı, mekanın çok yüksek olmasına rağmen tavana kadar devam etmekte olup niş etrafında en dışta Kelime-i tevhit yazısı ve onun içinde örgülü ve en içte Ayet-el Kürsi yazılı içiçe üç bordür ile çevrilmiş bulunmaktadır.

- 1- Oİ cenabı Mufti Akara Seyyit Mustafa
2- nin al merd hüda
3- Cümle evkati salah üzre etmiş idi güzân
4- Kariyü'l Kur'an idi al zatı ekrem daim.
5- Çiin işitti ircil emrini hafiften o pir
6- Cani dil birle edüp ol emri hakka iktida
7- Edicek oğullarına tavsiye-i hayrile
8- Yaptılar bu camii belayı onlar biyriye
9- Ya ilahi fahri alem hürmetine kıl Kabul
10- Ecri ezafîyle me'cur eyle fi yevmil ceza
11- İşbu hayri vaki eyle defteri lef ile
12- Sayeban et fevkîna mahserde evnani huda
13- Hem kim okur ruhuna bir fatiha ihlası ile
14- Anı'da Cennette yarap eyle can-ı enbiya
15- Hızıya kıldım dua bir le onun tarihin
16- İs bu camile be ola firdevsi can Mustafa 1125 H. (1713)

TACETTİN CAMİİ VE TÜRBESİ

Hamamönü mevkii Şair Mehmet Akif Ersoy sokAĞında bulunmaktadır. Boyuna dikdörtgen planda, tamamen kesme taş kaplama olarak yapılmış beden duvarlarındaki pencereler ve kapı kemerlerinin şekli, eserin çok geç devre ait olduğunu göstermektedir. İlk defa Kanuni Sultan Süleyman zamanında Celveti Tarikatı için tekke olarak yapılmış olan bina en son Abdül Mecit zamanında yapılan İmar hareketleri esnasında yenilenmiştir. Caminin beden duvarlarındaki işçilik ve organlardaki inşa tarzı 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başındaki mimari tarzı gösterir. Hakikat halde kapısının üzerindeki kitabe de bu yenileme yazıdır. Diğer yandan caminin kible tarafında cami'nin banisine ait bir de türbe bulunmakta olup türbede Tacettin İbrahim ve oğlu gömülüdür. Cami'nin türbe tarafına açılan penceresi üzerinde 1242 H. Tarihi okunmaktadır. Hamamönü mevkii şair Mehmet Akif Ersoy SokAĞında bulunmaktadır. Boyuna

dikdörtgen planda tamamen kesme taş kaplama olarak yapılmış beden duvarlarındaki pencereler ve kaş kemerlerinin şekli eserin çok geç devre ait olduğunu göstermektedir. İlk defa Kanuni Sultan Süleyman zamanında Celvati tarikatı için tekke olarak yapılmış olan bina en son Abdülmecid zamanında yapılan imar hareketleri esnasında yenilenmiş. Caminin beden duvarlarındaki işçilik ve organlardaki inşa tarzı 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başındaki mimari tarzı gösterir. Hakikat holde kapısının üzerinde kitabede bir yenilenme yazılıdır. Diğer yandan camii kible tarafında caminin bünyesine ait birde türbe bulunmakta olup, türbede Tacettin İbrahim ve oğlu gömülüdür. Camii'nin türbe tarafına açılan pencere üzerinde 1242 H. tarihi okunmaktadır.

KOCATEPE CAMİİ

16. Yüzyıl estetiği ile 20. yüzyıl teknolojisinin bütünleşmesinden oluşan Kocatepe, emsal camilerle ortak özellik taşır. Dört minaresiyle Selimiye'yi merkezi kubbe ve yarımkubbeleriyle Sultan Ahmed'i andırır. 64x67 metre (4288 m²) ölçüsündeki asıl Camii (harem) kısmı, 48.5 metre yüksekliğinde, 25.5 metre çapında bir ana kubbe ile örtülüdür. ana kubbe etrafında dört yarımkubbe yer alır. Bu yarımkubbeler 12 kubbe ile genişletilmiştir. Kubbler geleneksel tarzda kurşunla kaplanmıştır.

Asıl camii kısmına, kündekari (ahşap geçmeli) tarzda yapılmış bir ana ve dört yan kapıdan girilir. Caminin kuzey kısmında, ana giriş kapısı önünde yer alan ve 2400 m² alanı kaplayan revaklı avluyu, bir mermer, şadirvan süsler, revaklar 14 m yüksekliğinde 26 kubbe ile örtülüdür. revaklı avluyu çevreleyen kubblerle caminin yan giriş kapıları kubblerinin alemi mermerden, ana ve yan kubblerle minarelerin alemi, altın varak ile kaplı bakırdan imal edilmiştir. 88 metre yüksekliğindeki üçer şerefeli dört minareyi hem merdiven hem de asansörle çıkarılır.

Asıl camii bölümü olan ana mekanı "V" şeklinde mahfiller sarar. Bu mahfiller iki kat olarak uygulanmıştır. Böylece hem harem kısmına özel bir görünüm hem yeni mekan kazandırılmıştır.

Mahfillere, ana mekana bakan yüzleri mermerle kaphı altı merdivenden çıkarılır. merdivenlerden çıkışken sahinkalar hizasına ana mekana hazır balkoncukalar yapılmıştır. Bu süretle merdiven çıkışlarına ferahlık getirilmiştir. On metre yüksekliğindeki mihrap, beyaz mermerden imal edilmiştir. 8.70 metre yüksekliğindeki minber, özel süslemelerle işlenmiş mermerden yapılmıştır. İç tezynnatta Klasik Osmanlı Mimarisi örnek alınmış, malzeme olarak, çini, mermer, sarı maden, altın varak ve özel boyalar kullanılmıştır. Ana kubbe ve aslan göğüs yazıları pirinçten dekope suretiyle yazılmış ve altınla kaplanmıştır. Kuşak yazıları ise mermer kaplama olup, keza altın kaplamadır. Caminin iç süslemeleri arasında ayrı bir yeri olan vitraylar, özel camdan imal edilmiş olup, Klasik Osmanlı Tarzı ile Modern Tarz arasında bir geçiş teşkil ederler. İç aydınlatma için bir adet ana avize, 32 adet uydu avize, 4 adet köşe avize kullanılmıştır. Isıtma sistemi, tabandan ısıtma tarzında, merkezi sistemle gerçekleştirilmiştir.

Projesi Hüsrev Tayla ve Fatih Uluengin'e ait olan caminin Klasik Osmanlı Mimarısını yansıtmasına mukabil, konferans salonu, Otopark, Süpermarket, İdari büro gibi yan cüzler çağdaş mimariye göre yapılmış, ancak caminin Klasik üslubuna uydurulmuştur.

Mescitler

Eskicioğlu Mescidi

Sarachane Mescidi

Seyh İzzettin Mescidi

Yeşil Ahi Mescidi

Geneği Mescidi

Eyüp Mescidi

Hacı Ayvaz Mescidi

Gecik Mescidi

Abdülkadir İsfahani Mescidi

Hoca Hund Mescidi

Ahi Turan Mescidi
Karanlık (Sabun) Mescidi
Kurtuluş (Kul Derviş) Mescidi
Poyracı Mescidi
Hemhum Mescidi
Zeynel Abidin Mescidi
Telli Hacı Halil Mescidi
Celal Kattan Mescidi
Misafir Fakih Mescidi
Rüstem Nail (Din Din) Mescidi
Boyacı Ali Mescidi
Hacı Doğan Mescidi
Hallacı Mahmut Mescidi
Balaban Mahmut Mescidi
Ürgüb (Urgub) Mescidi

ESKİÇİOĞLU MESCİDİ

Mabet Ankara'da Eskicoğlu Mahallesinde Eskicioğlu sokağının köşesindedir. Mabedi sağından ve kible tarafından Kargah Sokağı sınırlar. Mabedin üstünü geniş saçaklı bir ahşap çatı örter. Kapısının üstünde yüksekçe bir son cemaat yeri vardır. Kapının üstüne boyla ile yazılan 1324 rakamları tamir tarihini göstermektedir. Mabedin kible tarafına altta iki, üstte üç sağına altta ve üstte dörder penceresi vardır. Minberi ahşaptır. Mihrabı alçıdan yapılmıştır. Mabedin karşısında bir çeşme vardır. Çeşmede ve mescidde hiç bir kitabe yoktur. Mabedin kapısının üstünü üç sütunun tuttuğu bir yer örter ki buranın üstü müezzin mahfilidir. Mabedin mimari hiç bir kıymeti yoktur.

SARAÇ SINAN MESCİDİ

Bozkır mahallesi, At Pazarı yokuşu, berber sokağı 26 No'da bulunan eser Selçuklu Hükümdarlarından 2. Giyaseddin zamanında El Haç siraceddin tarafından 687 H. (1288) tarihinde yaptırılmıştır.

Büyük blok taşlardan yapılmış olan mescit, bitişindeki türbe ile birlikte enine dikdörtgen plan teşkil etmektedir. Meyilli bir arazide yapılmış olan mescit birbirine bitişik üç bölüm halindedir. Kible taraftaki kare planda esas mescit 4,50 x 5,60 ebadında çok küçük kubbeli bir yapı olup, sade bir mihrabı ile batı kenarında küçük dikdörtgen bir penceresi bulunmaktadır. Mekanın üzerini örten kubbe beden duvarlarından daha içerde başlamakta ve kubbe intikali Türk üçgenleri ile sağlanmaktadır.

Orta kısım, kuzey cephede kalan türbe binası ile mescit arasında geçit vazifesi görmektedir. 3,60x4,50m ebadında bir dikdörtgen olan orta kısmın üzerini yuvarlak beşik tonoz örtmektedir.

Kuzeydeki bölüm de, orta bölüm gibi beşik tonozla örtülüms olup aynı ölçüdedir. İçinde muhtelif büyülükte sekiz kabir bulunmaktadır.

SEYH İZZETTİN MESCİDİ

Yapı tarafından 14.yüzyılda yapılmış olduğu tahmin edilen Şeyh İzzettin Mescidi aynı isimdeki mahallenin yan sokağında bulunmaktadır.

Boyuna dikdörtgen plandaki mescit çok küçük bir yapı olup kerpiç duvarlıdır. Yapının bu kadar küçük olmasına mukabil, üst örtüyü teşkil eden ahşap tavanı, Ankara'daki geç Selçuklu veya erken Osmanlı camilerinin hususiyetlerini taşımaktadır. Tavan kirişlerinin kenar bingileri uçları kavisli ve yuvarlatılmıştır. Ağaçlar gayet kalındır. Kible duvarına paralel olarak sınırlanmıştır. Mescidin mihrabı kible duvarının yarısını kaplamakta olup, mihrap nişi 5 kenarh ve köşelerde iki sütunçe ise süslenmiştir. İki kitabe bordürü ile 3 taraflı çevrilmiş olan mihrap, mescidin esasen çok dar olan kible duvarında

nispetsiz bir görünüş arzeder. Mihrap nişinin üzeri mukarnaslar ve en üstte tavan hizasında bir sıra palmatla nihayetlenmektedir. Mescidin kuzey kısmında giriş kapısının hemen üzerine sonradan yapılmış ahşap bir kadınlar mahfili bulunur.

Minaresi ahşap ve çok küçüktür. Mescidin yanında evvelice Şeyh İzzettin Türbesi bulunduğu söylenirse de bugün mevcut değildir. Türbeye ait kitabe bugün Ankara Etnografya Müzesinde bulunmaktadır.

YEŞİL AHİ MESCİDİ

Yeşil Ahı Mahallesinin Sarıca Sokağında bulunan ve Ahı Hüsamettin tarafından yaptırıldığı bilinen Yeşil Ahı Mescidi 750.795 H.(1349-1392) yılları arasında yapılmıştır.

Boyuna dikdörtgen planda olup, Kuzey cephesi hariç üç cephesi kerpiç duvarlardan yapılmış olan mescidin yüksek beden duvarlarını örten tavanı, ahşaptır. Tavan ortasında pervazlarla çerçevelenmiş altıgen göbek bulunmaktadır. Camii içinde Kuzey kısmında dört ahşap direğin taşıdığı tahta çitalardan yapılmış ve kafeslerle kapatılmış olan Kadınlar Mahfili yer almaktadır. Mahfilin orta kısmı yanlardan yüksek olarak yapılmıştır. Kible duvarı ortasında yer alan mihrabı tavana kadar yükselmekte olup, üst kısmında bir sıra ile palmet ile nihayetlenmektedir. Beş kenarlı mihrap nişi içinde veher kenarındaki boyuna dikdörtgen panolar, alçak kabartmalar halinde geçme motifleri ile süslenmiştir. Mihrasp nişinin üzeri kademeli mukarnaslarla nihayetlenir. Niş köşe dolguları ise geometrik geçmelerle süslü olup üstünde üç adet kuran kitabı bulunur. Bütün mihrabı üç kenarda dolaşan bordürleri içeri doru küçülmekte ve üç tanedir. En dışta Kelime-i Tevhit yazılı bir bordürü takiben ortada örgülü bir bordür yer almaktır, bunun da içinde gene bir kitabı bordürü bulunmaktadır. Beden duvarlarında iki sıra halindeki basit pencereler dikdörtgendir. Son cemaat yeri, Doğu ve Batı duvarlarının uzantısı ile bu duvarlar arasına konmuş iki adet kesme taştan yapılmış paye ile üç bölüme ayrılmakta ve payeler üzerinde sivri tuğla kemerleri bulunmaktadır. Son cemaat yeri kemerlerinin içleri sonradan örülülmüş ve ortaya cümle kapısı yapılmış, yanlara da dikdörtgen pencere yerleri bırakılmıştır.

Kemer ayaklarından itibaren bütün Kuzey cephe sol yanda bir sıra taş, üç sıra tuğadan yapılmış ve duvarlar arasında yer yer ağaç hatıllar konmuştur. Sağ kanat duvarları minarenin taştan yapmış kaidesi ile birleşmektedir. Kaide beden duvarlarının saçak hizasının bir metre altına kadar yükseldikten sonra, bir silmeyi takiben pabuç kısmına geçilmektedir. 7-8 tabir edilen üçgen satılıklara olan pabuç tuğladandır. Minare gövdesi gene tuğadan ve silindiriktir. Altta ve üstte bastan birer silme kordon ile ayrılan minare gövdesinin üzerinde şerefe üzerinde altı şerefe altı bir kesme taşı takiben yarımsilindirik küçük çıkıntılar vardır.

14.Yüzyılda yapılmış olduğu tahmin edilen Geneği Mescidi, Akbaş Mahallesi Olluk Sokakta bulunmaktadır. Kim tarafından yaptırıldığıkesin olarak bilinmeyen mescid daha çok iç mimarisi bakımından kıymetli eserler arasında yer almaktadır.

Ulucanlar Caddesi üzerinde meyilli bir arazide yapılmış boyuna dikdörtgen planlı ve kerpiç duvarlı fevkani bir yapı olan Geneği Mescidi, dış mimarisi itibariyle önemsiz görünümekte ise de içten Selçuklu ahşap işçiliğinin özelliğini göstermesi bakımından değer taşır. Meyilli bir arazide yapılmış olmasından mescidin altında bir de bodrumu bulunmakta olup zemin hizasına kadar temel duvarlar, taştan ve zeminden itibaren kerpiç malzeme ile yapılmış ağaç hatıllarla duvarlar takviye edilmiştir. Dıştan çok harap vaziyette olan Mescidin kuzey kısmında büyük ahşap direkler üzerinde ağaç kırıslı bir son Cemaat yeri bulunmaktadır. Son Cemaat yerinin önü evvelce açık iken bağıdadi ile kapatılmıştır. Ağaç direkler üzerinde son cemaat yeri tavan kırıslarını taşıyan yastıkların ucları kavşıldır.

İbadet mekanının ortasında kalıp ahşap bir direk tavan kırışını destekler. Direk üzerindeki sütun başlığı oldukça ilgi çekicidir. Stalaktiler halinde oyulmuş olan ahşap başlığın benzer örneklerini Afyon ulu camii'nde görebilmekteyiz. Kible duvarına dik gelecek şekilde sıralanmış olan tavan kırıslarının duvarlar üzerindeki kenar bingileri zarif bir görünüş kazanmaktadır. Kenar pervazları ve kırıslar üzerindeki aşırı boyalı nakkşaların renkleri seçilememekte, fakat kırmızı, siyah, yeşil ve sarının kullanıldığı motiflerin doğalist bitki motifleri olduğu

görmektedir. Tavan kirişleri arası ince çitlerle baklava bölmelere ayrılmıştır. Mihrap Kible duvarının 1/3'ünü kaplamaktadır. 5 kenarlı Nişin içi geometrik geçmelerle süslü olup niş üzeri mukarnaslarla nihayetlenmektedir. Köşe dolguları yıldızlarla süslenmiş olan mihrabın etrafına içice 3 bordür çevreler. Dış bordürde Kelime-i Tevhit yazılı, orta bordür ise altıgen geometrik geçmelidir. Altıgenlerin ortalarında üzerleri süslü kabaralar bulunmaktadır.

Kuzey tarafta sonradan ilave eilmiş olduğu anlaşılan mahfil daha da genişletilerek iki yanarda balkon şeklinde çıkışlar teşkil etmektedir. Lintilerla şerefeyi getirir.

EYÜP MESCİDİ

Akalar mahallesi Sarıca sokakta bulunmaktadır. Enine dikdörtgen planda yüksek kerpiç ve ahşap tavanlı mescidin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemekte isede yapı tür ve bazı tezihatı itibarı XV. yüzyılda yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

Kuzey cephe de sonradan yapılmış ahşap bir sonca yeri bulunan mescide, son cemeat yerindeki bir kapı ile girilmektedir. Kapının iki yanındaki sivri kemerli pencerede başka Doğu ve Batıda 2'ser tane sivri kemer bulunmaktadır isede Batıdakiler dolap haline getirilmiştir. İç mekan ortadan bir direkle desteklenen bir kirişle Kibleye pareləl iki nef ayrılmıştır. Kalın kiriş birbirine pareləl olarak konmuş olun tavan kirişleri kenar uçları kavisli kenar bingileri üzerine oturmaktadır. Tavan üzerindeki tahtalar ince çitlerle baklavalaraya ayrılmaktadır. Gerek orta kiriş ve gerekse kenar bingilerinin pervazlarası boyalı nakkışlarla süslenmiştir.

Kible durumundaki mihrabı alçıdan yapılmış, yarınlı silindirik mihrap nişinin üzeri kademeli mukannaslı olarak durulmaktadır. Mihrabın üzeri üçgen şeklinde bir alınlık biter.

HACI AYVAZ (İVAZ) MESCİDİ

İlkinci oğlu sokakta yer alan mescidi 827 H.(1423) tarihinde Hacı İlvaz Paşa yatırılmış, 1963 yılında mahallede kurulumuş olan bir dernekte onarılmıştır. Kitabesi bulunmayan Mescidin 1402 yılında Ankara'da iken sonradan Bursaya'ya giderek 1.Sultan Mehmet'in emri ile Yeşil Cami'nin İnşaatına nezaret eden Hacı İvaz Paşa tarafından yaptırıldığı zannedilmektedir. Böyle olduğu takdirde Mescidin XV.Yüzyılın başına ait olması gereklidir. Hakikat halde çeşitli yerlerinde kullanılan dekorasyonu XV. Yüzyılın karakteristik örnekleridir. Bilhassa sağ duvarındaki pano üzerindeki tezyinat, Bursa'da 1419 Tarihli Yeşil Cami portalindeki, motiflerle büyük benzerlik göstermektedir.

Kerpiç beden duvarları, dikdörtgen plan üzerine teşkil edilmiş olan Mescid ahşap tavanlı ve alaturka kiremitlidir. Eski Ankara Evlerini andıran eserin kuzey cephesinde beden duvarlarının uzantısı olan yap duvarlar ve bu duvarlar arasında 3 ağaç direğin taşıdığı açları kavisli yastıklarla desteklenmiş ağaç kirişleri örttüğu son Cemaat yeri bulmaktadır. Kirişlerin üzerindeki yatay tavan kirişleri ile dikey olarak konmuş kısa direkler mescidi aynı bir güzellik katmaktadır. Dikdörtgen olan esas ibadet mekanı da ahşap tavanlı olup, orta kısmında kalın bir direkle desteklenmekte ve tavan iki bölüme ayrılmaktadır.

Ahşap direk üzerinde konmuş spoli bir sütün kaidesi ve kalın kiriş üzerinde bir birine paralel tavan kirişleri kenar bingileri üzerinde Kibleye dikey gelecek şekilde döşenmiştir. Bütün kenarları çepçevre dolaşan kenar bingilerinin uçları kavisli olarak yapılmış ve kenar pervazları aşın boyalı naklılarla süslenmiştir. Beden duvarlarından hafif çıkıştı teşkil eden Mihrabı alçıdan yapılmış olan 5 kenarlı mihrap misinin üzerine mukarnashıdır. Kenarları burmalı bir hatla çevrilmiş olan Nişin iki köşesini altigen kenarlı 2 sütunce süslenmiştir. Mihrap Nisinin üzeri de içi geçme motifleri ile süslenmiş ve mihrabin 3 kenarını dolaşan 3 bordürle çevrilmiştir. En dışta kitabeli bir bordürü takiben içeri doğru ikinci bordür geometrik geçmelerle süslenmiş, üçüncü bordür ise bitki ve çiçek motifleri ile bezenmiştir. Mihrabin üst kenarında bir sıra palmet yer alır ki; bunlarında içleri ince kıvrık dallarla doldurulmuştur.

Kuzeydeki kadınlar mahfili duvarında bulunan sekizgen kenarlı alçı panonun etrafını gene bir sıra palmet süslemektedir. Birbirine bağlanmış güllerde meydana gelmiş dar bir bordür panoyu çerçevelemekte olup orta kısım 8 köşeli ve kenarları arsındaki üçgen sırıtları geçme hatlarıla süslenmiş bulunmaktadır. Esas ibadet mekanındaki alçı kabartmalardan başka son cemaat yerinde de alçı işleri görülmektedir. Giriş kapısının solunduda 3 kenarlı ve üzeri mukarnashı alçı mihrap ile son cemaat yerinin Batı duvarında etrafi bir bordürle çevrilmiş naturalist bitki motifleri ile süslü tezyini kemerli bir pano bulunmaktadır. Giriş kapısının sağında yer alan ve ibadet mekanına açılan birde penceresi bulunan nisin etrafında alçı mukarnasalarla süslenmiştir.

GECİK MESCİDİ

Nazım Bey Mahallesi Ulucanlar Caddesinde bulunan 81 kapı numaralı eserin kitabesinde 847 H.(1443) yılında yapıldığı kaydedilmekte ise de kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir.

Ulucanlar Caddesinin seviyesi alçaltılmış olduğundan Mescit Cadde yanında teşkil olunan bir platform üzerinde kalmaktadır. 9,70 x 6,60 m.ebadında, dıştan taş temeller üzerinde ahşap hatılı ve kerpiç duvarlı çok basit ve ufak bir yapıdır. Dış görünüş itibariyle hiç bir sanat değeri bulunmayan mescidin kible duvarındaki alçı mihrabı tetkike değerdir. İki sırahı dikdörtgen pencerelerle aydınlanan mekanı örten ahşap tavan da pek fazla değer taşımaz. Tavan hizasına kadar yükselen ve bir sıra palmet ile nihayetlenen alçı mihrabı beden duvarlarından hafif çıkıştı teşkil etmekte olup, niş yarımsı silindirik ve üzeri mukarnashıdır. Niş üzerindeki kısımlar ise kabartma olarak geometrik motiflerle süslenmiş ve bütün etrafi Kelime-i Tevhit yazılı bir kitabe bordüsü ile çevrilmiştir. Kuzey kısımında sonradan ilave edilmiş kadınlar mahfilinin ortası ileri doğru bir çıkma meydana getirir.

ABDULKADİR İSFAHANI MESCİDİ (Tabakhane)

Benderesi mahallesi Tabakhane Camii'nin biraz ilerisinde yer alan ve küçük bir mescid olan eser 978 H.(1570) tarihinde Abdulkadir İsfani isminde bir şahıs tarafından yaptırılmıştır.

Boyuna dikdörtgen plandaki eserin beden duvarları kuzey cephede yontma, diğer cepheerde tamamen moloz taştandır. Kuzey cephedeki giriş kapısı üzerindeki niş kemerî ve pencere kemerleri tuğladandır. Tavanı ahşap kırıslı ve kiremitli bir çatı ile örtülümuş olan mescidin altında bir de bodrumu bulunkatadır. Beden duvarlarında taşlar arası derz yapılmıştır. Kuzey cephede 6 basamak merdivenle çıkan eserin giriş kapısının, saçak hizasının 1 metre altına kadar yükselen sivri kemerli nişinin üzeri dikdörtgen profille belirtilerek cümle kapısına abidevi bir görünüş kazandırmaya çalışılmıştır. Kapının her iki tarafındaki pencereler önce sivri kemerli nişler içine alınmış, dikdörtgen taş söveli pencerelerin üzerinde sivri kemer alınlıkları yapılmıştır.

Giriş kapısı üzerinde kitabe yeri bulunmakta ise de kitabesi yoktur. Doğu ve batı yanlarında pencereler 2 sıra halinde olup 2 sıra halinde olup 2.sıra pencereler alçı şebekelidir.

Mescidin ibadet mekanında zemin altigen tuğlalarla kaplanmıştır. Tavan 17. veya 18.yüzyıl da yapıldığı sanılan ağaç kirişlemeli ve aşı boyalı naklışlarla süslenmiştir. Tavan kirişlerinin etrafında konsollu bir pervaz bulunmaktadır. 1963 yılında eser üzerinde yapılan restorasyonda ortaya çıkan sol yan duvarın köşesindeki sıvalar altında 978 H. (1570) tarihi okunmaktadır.

HOCA HUNDİ (ÖRTMELİ) MESCİT

Akalar mahallesi Kalyon sokağında bulunan eserin 15.yüzyılda yapılmış olduğu tahmin edilmektedir.

Diştan çok basit bir görünüşte olan eserin planı dikdörtgendir. Mekan mihraba dikey 3 nef teşkil etmekte ve nefleri ayıran ağaç direkler üst örtüyü taşımaktadır. Mescit enine dikdörtgen olduğundan ortasına ancak 2 direk

konulabilmiş ve kirişler mihrabın iki yanında kalmıştır. Böylece tam mihrabın karşısında yanlardan daha yüksek olan orta nefte ve gerekse yan neflerde yakın aralıklarla konmuş yuvarlak ağaçlar ve bunların üzerinde tavan tahtaları örtmektedir. Birbirine paralel konmuş olan yuvarlak ağaç kirişlerin aşağı bakan yüzleri tahtalardan oyularak kesilmiş üst üste çakılmış palmetlerle süslenmiştir. Büyük kirişlerin yan yüzleri ve pervaz çitaları aşır boyalı nakışlarla tezzyin edilmiştir.

Mihrabı Ankara'daki diğer mihraplardan biraz farklıdır. Camii'nin tavanına kadar yükselen mihrabın etrafını gene bordürler çevirmektedir. Fakat Kelime-i Tevhit yazılı birinci bordürü takiben ikinci bordür mukarnasalarla süslenmiştir. Üçüncü bordür ise diğerlerinden daha geniş ve geçme motifler halinde işlenmiştir. Her üç bordürü ise ince ince profiller ayırmaktadır. Mihrap nişi yarımsilindirik olup üst kısmı mukarnashıdır. Niş köşe dolguları yıldız ve beşgenlerden müteşekkil geometrik desenlerle süslüdür. Ayrıca mihrap nişinin üzerindeki köşe dolgusunun her iki tarafında içi radyalvari bölmelere ayrılmış mavi beyaz renkli keramik iki köşeyi süslemektedir. Bunların altlarında, bu kere kahverengi fakat daha küçük ebatta sırlı keramikler bulunmaktadır. Üst kısma ise mukarnalı bir çerçeve içine Ayetel Kürsi kitabe yazılmıştır.

AHİ TURAN MESCİDİ

Yapım : 14.Yüzyıl sonu ve 15.Yüzyıl özgün görünümünü kaybetmiştir. Ahşap minare ve şrefesi bölgesel bir özellik olarak önem kazanır.

KARANLIK (SABUNI) MESCİDİ

Sabun Mescit ismiylede tanınan Karanlık Mescit Ankaranın Sabun mahallesi Uzunkavak Sokagi ile Ceci Sokagının kesiştiği köşede görülmektedir. Mimari tarzın 14. veya 15. yüzyila ait olduğu tahmin edilen eser El Hac Hasan isminde biris yapmıştır.

Boyuna dikdörtgen planda kerpiç duvarlı ve alaturka,kiremit çatılıdır. Mescidin duvarlarının oldukça yüksek olması ve Ankara Mescitlerine göre nisbetsiz görünüşü 50 yıl önce caminin tavanı değiştirilirken duvarlarında bir

miktar yükseltilmesi nedeni ile iledir. Bugün Ankara Etnografya Müzesinde bulunan ağaç kapısı üzerindeki kitabe mescidin XIV. yüzyılda yapılmış olduğunu gösterir.

Ankarının diğer cami ve mescitlerinde farklı olan mihrabı küçük ve mescidle daha mütenasip olarak yapılmıştır. Mihrap nişi dikdörtgen ve içyüzü geometrik desenlerle süslü olup, üst kısmı mukarnashıdır. Niş köşe dolguları birbirine geçmiş sekizgenlerle dekore edilmiştir. Kenarlarda dar ve örgülü bir bordürün çevirdiği mihrabı uzun bir sıra palmetle süslenmiştir.

KURTULUŞ (KUL DERVIŞ) MESCİDİ

Hacettepe Üniversitesi inşa sahası Kurtuluş Mahallesi sülün sokakta bulunan mescidin XVII. yüzyıl başında Kul Derviş isminde bir şahıs tarafından yapılmış olduğu söylenmektedir.

Bugün çok harap vaziyette olan mescidin Hacettepe Üniversitesi istimlak sahası içinde bulunması dolayısıyla başka bir yere nakledilmesi düşünülmektedir. Boyuna dikdörtgen plandaki yapının beden duvarları tamamen kerpiçten olup, üzerini kiremirli bir çatı örtmektedir.

Eser, eski Selçuklu camilerinde olduğu gibi kible duvarına paralel olarak sıralanmış yuvarlak ağaçlar üzerinde tahta tavanlıdır. Dört yandaki kenar bilgileri esas tavandan daha aşağıdadır. Bütün tavan ince çitlerla baklava şeklinde bölmelere ayrılmıştır. Kible duvardaki bugünkü alçı mihrabın dökülmüş kısımlarından mukarnasla eski mihrabın kalıntıları görülmektedir.

Tavanın yan pervazları aşırı boyalı naklıdır. Planına göre yüksek sayılabilen mekanın beden duvarlarında 2 sıra halinde dikdörtgen pencereleri bulunmaktadır. Kuzey tarafta yer alan ahşap mahfil sonradan ilave edilmiştir. Mescidin minaresi bulunmamakta ise de kuzey cephede giriş kapısı üzerinde küçük bir çıkış teşkil eden kısmın vazifesi gördüğü anlaşılmaktadır.

POYRACI MESCİDİ

Kurtuluş Mahallesi sakızlı Sokakta yer almaktadır. Kim tarafından ve ne zaman yapıldığı bilinmeyen poyracı Mescidi çok basit bir yapı olup dikdörtgen planadır. Bugün Kur'an Kursu dershanesi olarak faydalanan mescid esasen yarı ahşap olması dolayısıyla çeşitli tamirlerle ilk durumuna göre tamamen değişmiştir. 1948'den sonra tekrar tamir edilmiştir. Boyuna dikdörtgen olan planı iki bölüm halinde olup, kuzeyde bugün tek sıra kerpiç duvarla kapatılmış son cemaat yeri bulunur. Gayet kalın olan kerpiç beden duvarları üzerini düz bir tavan ve kiremitli bir çatı örtmektedir.

Kuzey cephede, son cemaat yerinin üst kısmı uçları kavislenmiş ağaç kirişlerle cumba şeklinde öne doğru çıkıştı meydana getiren kadınlar mahfiline son cemaat yerinin sağ köşesindeki bir merdivenle çıkmaktadır. Çıkmanın ahşap kirişleri üzerindeki aşır boyalı naklılar hiç bir sanat değeri olmayan mescidin yegane tezyinatını teşkil eder.

Kible duvarındaki alçı mihrabı alçak kabartma olarak, yıldız, altigen ve üçgen şeklinde geometrik motiflerle süslenmiş olup mihrap nişi 5 kenarlıdır. Vaktiyle buranın bir tekke olduğu bilinmektedir.

HEMHUM MESCİDİ

Özbekler Mahallesi Gelin Sokak 16 noda yer alan bugünkü adıyla Hemhum Camii diye tanınan küçük mescidinde yapılış tarihi bilinmemektedir. Boyuna dikdörtgen planlı kerpiç duvarlı ve çok basit sanat değeri olmayan yapıdır. Kerpiç duvarlar caddeye kadar uzanmakta ve kapalı son cemaat yeri meydana getirmektedir. Kerpiç duvarlar 1,5 m. aralıklarla konmuş ağaç hatıllarla takviye edilmiştir. Mescidin beden duvarları üzerindeki pencereler iki sıra halinde ve dikdörtgendir. Son cemaat yeri iç kısımda sonradan bölünmüştür.

ZEYNEL ABİDİN MESCİDİ

Agola Mahallesi Cevizaltı Sokakta bulunan mescidi, yanındaki türbede gömülü olan Zeynel Abidin isimli bir şahıs yaptırmıştır.

Kareye yakın dikdörtgen planda fevkani ve taş temeller üzerine kerpiç duvarlı olarak yapılmış mescidin ahşap tavanı ve çatısı yenilenmiştir. Kible duvarı ortasında yer alan mihrabı ve mihrabın iki yanında bulunan tepe pencereleri mescidin en eski tarafını teşkil eder. İçice 3 bordür içine alınmış olam mihrap nişi bir sekizgenin yarısı şeklinde dir. Kelime-i Tevhit yazılı dış bordür ve örgü motifli 2. bordür ve gene Kelime-e Tevhit yazılarının tekrar edildiği 3.bordür mihrap nişini 3 kenardan çevreler. Nişin, her iki köşesinde sekizgen sütunçelerin uçlarındaki başlıklar köşeleri pahlı ve tezini mahiyettedir. Mihrap yüzeyi gayet ince geçme motiflerle süslenmiştir. Aynı şekilde mihrap köşe dolguları ince motiflerle tezini edilmiştir. Mihrap nişinin üzerinde örgü motiflerinden bir çerçeveye içindeki dikdörtgen panoda Ayet-el Kürsi yazılıdır. Mihrabın kenarlarını çerçeveyeleyen bordürler burulmuş ip şeklinde ince hatlarla birbirinden ayrılmıştır.

TELLİ HACI HALİL MESCİDİ

Ankara'nın tanınmış kişilerinden Hacı Halil Efendi tarafından yaptırılmış olan Telli Hacı Halil Mescidi, Alparslan Mahallesi Gebze sokakta yer almaktadır 1175 H.(1759) tarihlidir. Kareye yakın dikdörtgen planda olan mescidin temel duvarları spoli blok taştan, beden duvarları ise kerpiçtendir. Batı kısmındaki kapalı son cemaat yerinden esas ibadet mekanına geçilmekte olan mescidin, Batıdaki son cemaat yeri tavanını uçları kavisli yontulmuş ağaç yastıklarla desteklenen direkler taşımaktadır. İbadet mekanının Kible duvarındaki mihrabı, Ankarra'daki diğer cami ve mescid mihraplarına uymakla beraber basit, fakat güzeldir.

Tavana kadar yükselen mihrabın etrafını birbiri içinde 3 bordür çevirmekte ve en üstte bir sıra palmetle nihayetlenmektedir. Mihrap nişi 5 kenarlı ve üzeri mukarnaslıdır. Niş üzerindeki panoda "Küllema dahale aleyhezekeriyyel mihrap" yazısı ile 1175 H.tarihi okunmaktadır. Bunun inşa tarihi mi, tamir tarihimi olduğu bilinmemektedir. Fakat, tavan kısmı değişmiş olduğuna göre ve değişmiş olan tavanın yakın devrin özelliği göstermesi mihraptaki tarihin inşa tarihi olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bu tarihi, inşa tarihi olarak kabul

edersek eserin 1759 yılında yapıldığı anlaşıılır. Esasen mescidin mimari yapısı da bunu teyit etmektedir. Mescidin minaresi ahşaptır.

CELAL KATTANI MESCİDİ

Celal Kattani isimli bir şahıs tarafından 1179 H.(1765) tarihinde yaptırılmış olup mescit Kızıl Elma Mahallesinde bulunmaktadır. Gayet küçük ölçüde olan mescit dikdörtgen planda ve çok basit bir yapıdır. Etrafi dükkanlarla kapanmış olan mescidin sadece kapısı görüldüğünden dış yapısı hakkında fazla bir şey söylememekle beraber Güney, Kuzey ve Doğu duvarlarının yarıya kadar taş, yaridan itibaren de kerpiçten olduğu anlaşılmaktadır. Kible duvarı ortasında yer alan mihrabı çok sadedir. Yarım silindirik mihrap nişinin üzeri tahta bir perde ile kapanmıştır. Niş etrafı Kelime-i Tevhit yazılarının tekrarı ile bir bordür çevirmekte üst kısmı bir sıra pałmet ile nihayetlenmektedir.

MİSAFİR FAKİH MESCİDİ

Kale içindeki Altıçı Sokağındadır. Dikdörtgen planda çok basit ve küçük bir yapıdır. Kerpiç duvarlı ve ahşap tavanlı mescidin kible duvarında mihrabın iki yanında iki alçı şebekeli penceresi bulunmaktadır. Alçıdan yapılmış mihrabın üç kenarını Kelime-i Tevhit yazılı bir bordür çevirmektedir. Mihrabın üzerinde Ayetel Kürsi yazılmış bir kitabe yer alır. Mihrabın en üst kenarı Akantus yaprakları ile nihayetlenmektedir. Mescidin minaresi ahşaptır. Son cemaat yerinin önündeki mezarın mescide ismini veren Misafir Fakih'e ait olduğu sanılmaktadır. Mabedin duvarı minarenin son cemaat yerinin solundadır.

RÜSTEM NAİL (DIN DIN) MESCİDİ

Rüstem Naime isminde birisi tarafından yaptırılmış olduğu bilinen Din Din mescidi de IXVI.yüzyıl mimari karakterlerini taşımaktadır. Enine dikdörtgen planlı olan mescidin beden duvarları kerpiçten yapılmış olup Batı cephede son cemaat yeri bulunmaktadır. Sadece mihrabın iki yanında ce doğu cephede pencereleri iki sıra halinde olup, ikinci sıradakiler sivri tuğla kemerlidir.

Su basman kısmı moloz taştan ve derzli olan mescidi beden duvarları ağaç takviye edilmiştir. İbadet mekanının kuzey kısmında ilk yapıya ait olması ahşap, kadınlar mohtifili bulunan mescidin kible duvarı ortasındaki mihrabı tavana kadar yükselmekte ve kible duvarının 1/3'ünü kaplamaktadır. Mihrap nişi 5 kenarlı ve niş içi dikey durumda her kenarında bulunan 5 küçük pano ile süslenmiştir. Niş köşelerinde iki sütunça bulunmaktadır. Mukarnaslar nihayetlenen niş üzerinde "La ilâhe illâllâh" yazılı dikdörtgen bir pano vardır. Niş köşe dolguları yıldız ve altigenler arasında kıvrak dal ile süslenmiştir. Niş kenarlarını içiçe 3 bordür çevirir. Dışta Kelime-i Tevhit yazılı bordür yer almaktır. Bunun içindeki orta bordürü, zikzaklı kıvrık hatların birbirine geçerek teşkil etiği altigenler süslmektedir. Mihrap beden duvarlarında 15 cm'lik bir çıkış meydana getirir.

BOYACI ALİ MESCİDİ

Kızıl Elma (Boyacı Ali) mahallesi Ulazı sokakta yer almaktadır. Kareye yakın dikdörtgen plandaki mescidin ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Mescit gayet küçük ve basit bir yapıdır. Minare tarzı ve malzemesinden 19. yüzyılda yapılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Çok küçük olan ibadet mekanının kuzey kısmında girişin sağından ahşap kadınlar motifinin sonra ilave edildiği anlaşılmaktadır. Temel hizasına kadar taştan yapılmış olup duvarları kerpiç olarak devam eder. Mescidin kible duvarı ortasında alçı mihrabı yağlı boyanmış ve güzeliğini kaybetmemiştir. Beş kenarı olan mihrap kirişinin üzeri mukarnaslı olup etrafi Kelime-i Tevhit yazılı bir bordü çevrilidir. Alaturka kiremitli çatısı üzerinde minare ahşaptır.

HACI DOĞAN MESCİDİ

Hacı Doğan Mahallesi Konuklar Sokakta bulunan mescit dikdörtgen planda basit bir yapı olmakla beraber, kible kenarındaki mihrabi oldukça güzeldir. Tavanı ahşap olup kuzey kısmında sonradan ilave edilmiş ahsap motifler bulunmaktadır. Mihrabı iç içe üç bordürle çevrilmekte ve beden duvarlarından hafif çıkışta teşkil etmektedir. Bordürlerden dışında Kelime-i Tevhit yazılı bütün kenarlarda birbirini takibien devam etmekten sonra mukarnaslarla süslü bordür ve en içtede alçak kabartma olarak geçmelerle süsülü üçüncü bartın yan alır.

Mihrab nişi altı kenarlıdır. Burada da niş köşeli, 2 küçük sütunçe süsüler. Sütunçelerin başlıklarını mukarnası ve yüzleri nazetlerle süslü birer küp şeklinde dir. Nişi mukarnasalarla nihayetlenmekte olup niş üzerindeki köşe dolguları geometrik geçme motifleri ile süslenmiştir. Niş üzerindeki dikdörtgen paodan sulus yazı ile Ayet-el yazılmıştır. Sadece batı cephe ve mihrabın yanlarında üstte bulunan dikdörtgen pencereler ile mekan aydınlatmaktadır.

HALLACI MAHMUT MESCİDİ

Ankara'nın merkezi işyeri Ulus'ta bulunmaktadır. Kitabesine göre H.(1545) tarihinde Abdullah Bin Ali tarafından yapılmış olan eserin üç yanına yakın yıllarda yapılmış olan ilavelerle bir cephe hariç, diğer cephe esas karekterini kaybetmiştir. 1295 H.(1878) de kurşunları sökülmüş ve 1950-1955 de de tamir edilmiştir. Kare planda küçük bir mescit olarak yapılmış eserin beden duvarları tamamen moloz taştandır. Taşlar arası kırmızı bir harç ile derz yapılmış olan mescidin her duvarında sıvri kemerli 2 şer pencere bulunmaktadır. Beden duvarlarının üzerinde mekanı örten kubbe dıştan sekizgen kasnaklı olmasına mukabil içten mukarnasalarla süslü köşe tropmları üzerine oturmaktadır. Kasnak kısmında dışarı açılan tepe pencereleri alçı şebekeli ve renkli camdır. Kuzey cephe büyük niş içine alınmış olan giriş kapısı mermer söveli ve basık yay kemerlidir. Beden duvarları moloz tatşatın derxli olarak yapılmış olmasına mukabil giriş kapısının nişi tuğlahıdır. Kapı kemerinin üzerindeki iki kitabeden üsttekinde mescidin banisinin adı ve inşa tarihi alttakinde ise mescide yapılan tamirat belirtilmiştir.

Mescidin kible duvarındaki mihrap dikdörtgen nişli ve mukarnasıdır. Niş kenarları geçmelerle süslüdür. Niş köşe dolguları yanyana ve içeri rozetli küçük sekizgenlerle süslüdür. İç mekan yakını yillarda yapılmış renkli kalemla işleri ile kaplanmıştır

URGUBİ MESCİDİ (ÜRGÜP MESCİDİ)

Mabet Ürgüp Mahallesinde, Ulucanlar Caddesinin başındadır. Sağında Cumhuriyet İlkokulu vardır. Mabedin önünde üç ince direğin tuttuğu bir saçak

altında bir son cemaat yeri vardır. Son cemaat yerine üç kible tarafına ve soluna ikişer penceresi vardır. Sağındaki pencereleri okul kapatmıştır. Ahşap oymalı kapısı güzelcedir. Yeni yapılan minberi ahşaptır. Alçı mihrabının sanat bakımından ihmäl edilemeyecek bir kıymeti vardır.

TÜRBELER

AHİ ŞERAFETTİN TÜRBESİ

Ahi Şerafettin (Arslanhane) Camii' nin kuzeydoğusunda bulunan türbe 751 H. (1350) yılında yapılmıştır.

Kare plana, kesme taştan bir platform üzerinde kurulmuş olan türbenin beden duvarları, eski kalıntılarından toplanmış çeşitli taşlardan yapılmıştır. Duvarlar gayrı muntazam mermer taşlardan yapılmış silmelerle nihayetlenmekte ve daha sonra kareden piramide geçilerek yukarım doğru daralarak sıvırılen 8 kenarlı külah ile bitmektedir. İki sıır tuğadan yapılmış olan kasnak kirpi saçaklıdır. Külah tamamen tuğadan yapılmış fakat son yapılan tamirde kırmızı renkli çimentolu bir siva tabakası ile sıvanarak kapatılmıştır.

İç mekanda, kare plan üzerine yapılmış beden duvarlarından sekizgen kasnağa köşelerde hafif sıvri kemerli tromplarla geçilmektedir. Tromplar arasında kalan kenarlar sizri kemerli küçük birer nişle süslenmiş bulunmaktadır. Kasnağı zikzaklar şeklinde dolaşan bir kuşağın üzerinde her kenar ortasında bir adet olmak üzere , mekanı aydınlatan tepe pencereleri sıvri kemerli yapılmıştır. Sekizgen kasnağın her köşesinde yapılmış olan birer küçük tromp ile 16 kenara geçilmiş ve her kenarın iki ucundan tepede birleşen üçgenler yarım küreye yakın bir kavis meydana getirerek, içte dış külahla ilgisi olmayan esas kubbe teşekkür etmiştir. Selçuklu turbelerinin esas karakteri olan dıştan külah ve içten kubbe Ahi Şerafettin Türbe' sinde bulunmaktadır. Fkat burada kubbe daha sıvri ve 16 dilimlidir. Gene Selçuklu turbelerinde görülen içteki basık kubbe ile dış külah arasındaki boşluk beylikler devrinden itibaren asgariye indirilmeye hatta terk edilmeye çalışılmıştır. İcte bu husus Ahi Şerafettin Türbesi iç kubbesinde de kendini göstermiştir.

Beden duvarlarının kuzey cephesinde profilli nişler içinde alınmış giriş kapısı bulunmaktadır olup mermer söveli ve iki yekpare sivri taş kemerlidir. Diğer üç cephenin ortasında gene taş söveli birer dikdörtgen penceresi bulunmaktadır. Güney duvarındaki pencere üzerine yazılmış 4 satırlık kitabe 0,45-0,60 m. ebadındadır.

Ahi Şerafettin Türbesi içinde, Ahi Şerafettin Ailesi'ne mensup 8 taş sanduka bulunmaktadır. Ahi Şerafettin'e ait ve halen Ankara Etnografya Müzesinde bulunan sanduka 751 H. (1350) tarihi okunmaktadır. Halbuki türbe Ahi Şerafettin'in sağlığında 753 H. (1330) tarihinde yapılmıştır.

KESİKBAS TÜRBESİ

Arslanhane Camii'nin biraz ilerisinde ve At Pazarı yokuşu üzerinde yer almaktadır. Arslanhane Camii ve Türbesine çok yakın olan türbekare ve küçük bir platform üzerinde 4 sütunlu, üzeri kubbeli açık turbelerdir. Dört köşede yer alan mermer sütunlar üzerinde köşeleri pahlanmış sütun başlıklarları ve bu başlıklara basan tuğla kemerleri bulunmaktadır. Dört kenardaki kemerler üzerinde pandan tıftı bir kubbe yer alır. Dış kenarlarda kemerler üzeri kirpi saçaklıdır. Gerek pandan tıfler ve gerekse kubbe içi son yapılan tamirat esnasında beyaz badanalı bir sıva tabakası ile kaplanmıştır. Türbenin ortasında beton sıvalı bir lahit bulunmaktadır. Kemerler başlıkların üzerinde gergi ağaçları ile birbirine bağlanmaktadır.

YÖRÜK DEDE (DOĞAN BEY) TÜRBESİ (KÜMBETİ)

Öksüzler sokakta yer alan kümbetin mimari elemanlarının değerlendirilmesi ile XLV. yüzyılda yapılmış olduğunu tahmin etmek mümkündür. Beş kenarlı planı ile çok değişik ve ilgi çekici olan olan Yörük Dede Kümbeti' ninbeden duvarları moloz taştan ve taşlar arası tuğla parçaları ile kasetli olarak yapılmıştır. Beden duvarları üzerindeki kasnak sekizgen kenarlı olup, kasankta 3 sıra halinde tuğla hatıllar kullanılmıştır. Binanın üzeri dıştan, 8 kenarlı piramit şeklindeki külahlalı örtülmüştür. En enteresan olan tarafı, külahlın alt sıralarında daha uzun kenarlı olan tuğlaların yukarı doru daraldıkça ebatları da

küçülmekte ve mümkün olduğu kadar tuğla sayısı aynı tutulmaya çalışılmış bulunmaktadır.

Kümbetin iç planı da dışta olduğu gibi 5 kenarlı olmakla beraber kible köşede yerleştirilmiş olan çok dar mihrap kenarı ile planın 6 kenarlı hale getirilmiş olduğu hissini vermektedir. Batı yöndeki iki kenar ile doğudaki, kenarları kırık sivri kemerli nişlerle genişletilmiştir. Türbenin giriş kapısının hemen solundaki köşeye küçük bir mihrap yapılmıştır. Türbenin örtüsü, Selçuklu türbelerinin hemen hepsinde olduğu gibi konik çatı altında kubbeli olarak yapılmıştır. Beden duvarlarından kubbeye geçmeden evvel küçük stalaktitli pandan lifler yer alır. Türbe planı 5 kenarlı olmasına mukabil pandaniflerin 6 tane oluşu il anda dikkati çeken güney kenarındaki kapının solundaki köşeye yerleştirilmiş olan mihrabın üst kenarları kubbe eteğine kadar çıkmakta ve böylece birbirine çok yakın olan altıncı kenar meydana gelmektedir. Kubbe içten kasnaksızdır.

Yörük Dede Türbesi' nin altında kiriptaşı(cenazeliği) bulunup bulunmadığı bilinmemektedir. Fakat Selçuklu türbelerinin hemen hepsinde kiripta bulunduğuuna göre, mutlaka burada da bulunması gerekmektedir. Yapılacak bir hafriyatla ortaya çıkması muhtemeldir.

HACI BAYRAM VELİ TÜRBESİ

Hacı Bayram Camii' nin güney duvarına bitişik türbe 1429' dan sonra yapılmış olup 1941 ve 1947 de onarılmıştır. Kare planda yarıya kadar spoll blok taşlardan yapılmış ve beden duvarları iki kademe halinde yükselmekte olan türbe bir yandan camiye, bir kösesinden de camii' nin minaresine bitişiktir. Doğu cephede beden duvarlarından çıkıştı teşkil eden kapı ile turbenin içine girilir. Giriş kapısının solunda bulunan mermer söveli pencerenin etrafi Ogüst Tapınağı' ndan alınarak işlenmiş ve kullanılmış spoll taşlar iki sıralı stalaktitlerle süslenmiştir.

Kirpi saçaklarla nihayetlenen beden duvarları üzerindeki sekizgen kasnağın eski fotoğraflarından tamamen kesme taştan yapıldığı görülmekte isede

bugün tuğla hatıllar arasında kasetli kesme taştan. Mekanı, içte tromplarla intikali sağlanan yarım kürevi bir kubbe örtmektedir. Giriş kapısının yay kemeri, büyük sivri kemерli niş içine alınmıştır. İç mekanda kuzey duvarlar büyük sivri kemeleri niş ile genişletilmiş kubbe kasnağına baklavalarla güzel bir görünüş kazandırılmıştır. Bütün kubbenin tamamı, kapı ve pencerelerin etrafı, kırmızı, mavi, sarı, lacivert ve gri renkli kalem işi nakışlarla süslenmiştir. Kible duvarı ortasında yarım silindirik küçük bir de mihrabı bulunmaktadır.

KARACABEY TÜRBESİ

Karacabey Türbesi 1444 tarihinde Mimar Ahmet AĞA tarafından yapılmış ve 1796' da 3. Selim zamanında Pir Mehmet Bey tarafından onarılmıştır. Karacabey Camii avlusunda olup Külliyenin bir parçasını teşkil etmektedir. Sekizgen planda yapılmıştır. İki kademe halinde yükselen beden duvarlarının birinci kademesi esas mekanı meydana getirmekte, ikinci kademe ise kubbe kasnağını teşkil etmektedir. Her kısım taş silmelerle nihayetlenir. Doğu yönde giriş kapısı beden duvarlarından ileri doğru çıktı teşkil eden küçük bir revak şeklinde olup, büyük Bursa kemeleri nis'i'nin iki yanında dikdörtgen yan nişler bulunmaktadır. Beden duvarlarının her cephesinde bulunan silmeli mermer söveli dikdörtgen pencereler, büyük sivri kemeleri nişler içine alınmış ve üzerilerine, içleri dolgulu sivri kemeler alınmıştır. Böylece binanın cephelerine bir hareket sağlanmıştır. Demir şebekeleri birinci sıra pencerelerin tam üzerilerinde içleri alçı şebekeli ve gene sivri kemeleri daha küçük ölçüde ikinci sıra pencereleri yer almaktadır.

Mekanı yüksek kasnaklı bir kubbe örtmektedir ki, kasnağın üst kısmında 60 cm yüksekliğinde tamamen kesme taştan yapılmış bölümün, ilk kısım üzerine sonradan ilave edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Türbenin gerek kapı ve gerekse pencere kemelerinde beden duvarlarında olduğu gibi taş ve tuğla alternatif olarak birlikte kullanılmıştır.

Mermer söveli ve basık yay kemeleri giriş kapısının üstünde ve kubbe kasnağına konmuş iki kitabesi bulunmaktadır. Dıştan oldukça yüksek olan

kubbenin iç mekanda, köşelerdeki küçük troplarla yüksekliği azaltılmaya çalışılmıştır.

Türbe içinde iki sanduka bulunmakta olup, bunlardan büyüğünde Karacabey, ikincisinde ise Karacabey' in oğlu Ahmet ÇELEBİ gömülüdür.

KARYAĞDI TÜRBESİ

İtfaiye Meydanı, Esenlik ve Güneşcik sokağının kesiştiği noktada bulunan türbe, kitabesine göre 985 H. 1477 yılında yapılmıştır. Sekizgen plana yapılmış olan türbenin bir sıra kesme taş ve üç sıra tuğadan yapılmış olan beden duvarları kirpi saçaklarla nihayetlenmekte ve mekanın üzerine kasnaksız bir kubbe örtmektedir. Kapı ve pencereler taş sövelidir. Pencereler üzerinde sıvri kemer kalınlıkları bulunur. Türbenin Kuzey Cephesindeki giriş kapısı, sıvri kemerli ve yivli bir niş içine alınmıştır. Kemerin iki köşesine zarif iki kabara süslémektedir. KARYAĞDI TÜRBESİ KİTABESİ Ah veveyla ki Cellad Felek Hake saldı, bu gül-ü nazikteri Revzasını revzai huld berin Merkadin pür nur eyle ya gani Cennetinden kabrine ruzenler aç Rahmin ile bula daim ruşeni Erdi hatisten de anın tarihi Cilvegahı ola Cennet gülşeni (985 H.) 1477.

CENABI AHMET PAŞA TÜRBESİ

973 H.(1565) tarihinde Sinan' in bir talebesi tarafından Cenabı Ahmet Paşa' nin yaptırmış olduğu türbe, Cenabı Ahmet Paşa Camii' nin avlusunun kuzeydoğu köşede küçük bir mezarlık içindedir. Sekizgen planlı türbe klasik Osmanlı türbelerinin karakteristik özelliklerinde yapılmış bulunmaktadır. Camii' nin avlu zemininden biraz daha yüksekte kalan türbenin batı ve kuzeyi zeminden yüksek bir platform şeklinde düzenlenmiştir. Bu platform üzerinde alçak bir su basmanı takiben türbe sekizgen planlı ve kesme taştan yapılmıştır. Sadece giriş kapısının yer aldığı kuzey kenar üzerinde yuvarlatılmış çıkıntıları bulunan türbenin diğer kenar ve köşeleri sade bir şekilde olup ve tamamen köfeki taşındandır. Türbede bütün yüzeylerine dikdörtgen panolar meydana getirilerek cephelerin yeknesaklısı yok edilmiş, kenarlara açılan iki sıralı pencerelerin alt sıradakiler taş söveli olarak yapılmıştır.

Penceler üzerindeki sivri kemer alınlıklar ile ikinci sıra pencereleri güzel bir kontrast teşkil edecek şekilde kırmızı beyaz taştan işlenmiştir. Türbenin içine açılan kuzeydeki giriş kapısı ile kible duvarı hariç her kenarda olmak üzere 6 penceresi bulunmaktadır, beden duvarlarının kubbe ile birleştiği yerde mukarnaslı bir priz bütün kenarları dolaşmaktadır. Kible yönde bulunmayan pencere yerine sembolik mahiyette alçı mihrap konulmuş olup, üstekki alınlık Bursa Kemerli, içleri palmet ve rumilerden müteşekkili arabesklerle süslenmiştir. Türbe içinde sadece tek taş sanduka bulunmaktadır.

İSMAİL FAZIL PAŞA TÜRBESİ

Hacı Bayram Camii avlusunda bulunmaktadır. Bazı kaynaklarda Osman Fazıl Paşa'ya ait olduğu ileri sürülen eser sekizgen planlı olup beden duvarları üç sıra tuğla bir sıra kesme taştan yapılmış ve taşlar arası dikey durumda tuğlalarla kasetlenmiştir. Türbenin iki kenarı hariç bütün kenarlarında sivri kemer alınlıkları ve taş söveli pencereleri bulunmaktadır olup birinci sıra pencerelerin üzerinde daha küçük ölçüde ve alçı şebekeli ikinci sıra pencereleri yer almaktadır. Mekanı örten kubbe basık ve kurşunla kapiştır. Yapılış tarihi kesinlikle bilinmeyen eserin 18. yüzyıla ait olduğu anlaşılır.

AZİMİ (İSMAİL PAŞA ZADE HACI ESAD) TÜRBESİ

Cenabı Ahmet Paşa Türbesi' nin güneyinde kare planda ve ahşap tavanlı türbenin büyük bir özelliği bulunmaktadır. Tamamı tuğladan yapılmış türbenin iki kölesi iki metre yüksekligince kesilmiş ve duvarlar ağaç hatıllarla takviye edilmiştir. Pahlanmış olan köşelerde bir taş ve 4 sıra tuğla kullanılmıştır. Turbeyi örten ahşap tavan ve kiremitli çatı sadedir. Kible yönünde yarı silindirik mihrabın iki yanında 2 adet batı yönünde ise bir adet dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Doğu kenar ortasında bulunan ağaç kapının üzeri tuğladan sivri kemer kalınlık şeklinde düzenlenmiştir.

Türbede bir kabir bulunmaktadır ve mezar taşındaki kitabede 1171 H. tarihi okunmaktadır. Tavan pervazları XIX. yüzyıl naklıları ile süslüdür.

AZİMİ TÜRBESİ MEZAR KİTABESİ

1. Cihanın devletine olma mağrur
2. Ana akıl olan olurmu mesrut
3. Nazar kil ayn-ı ibaretle bu lahma
4. Eder perverdesin hakile mestur.
5. Bu haç Esad İsmail Paşa
6. Şehid-i Seyf-i kahr-i şah-ı mağfur
7. Oluп ondört sene hucca ca miri hac
8. Hudaya Sayını sen eyle meşkûr
9. Şehadet şerbetin nuş eyledikçe
10. Gören kabrin dedi nur ile mevfur
11. Dedim Tarihi tutub vech-i bükyi
12. Naim-i cennet ile ola pür nur

TURİSTİK YERLER

SULU HAN

Hacı Doğan Mahallesi Tekneciler Sokağı ile Sulu Han Sokağı arasında bulunmaktadır. 1685 Tarihinde Şeyhülislam Cevvar Zade Emin Bey tarafından Zincirli Camii' ye Vakıf olarak yaptırılmış olduğu ileri sürülen Sulu Han' a Hasan Paşa Han' ı da denilmektedir. Fakat 1141 Tarihli Vakfiye' de hanın Abdülmerim Zade Mehmet Emin Bey tarafından vakfedildiği kayıtlardan anlaşılmakta olup, eserin yapılışına ait bir kayıt bulunmamaktadır. Sulu Han, büyük bir araziyi kaplamakta ve iki kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısım kareye yakın dikdörtgen plandaki ortası avlulu ve iki katlı kısımdır ki, bu bölümden sadece doğu ve güney cepheerdeki dükkanların pekâzı günümüze gelebilmiş; batı ve kuzey cepheerdeki binalar tamamen yıkılarak sadece dış duvarları kalmıştır. Güney tarafı ise yarıdan itibaren tamamen toprak altında kalmış ve kapanmıştır. Kalıntılarından, hanın iç avlusunun dört kenarda payeler üzerine istinat eden sivri kemerli revaklarla çevrilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Revaklar arkasında birer kapı ile revaklara açılan ocaklı odalar sıralanmaktadır, köşelerdeki hücrelerin kubbeli olduğu anlaşılmaktadır. Hanın esas girişi batı kenar ortasında bulunmaktadır. Güney ucta arazinin şekeiten ve yanında geçen sokaklara uyularak köşeleri peşli ve

birinci kısma göre daha dar olan ikinci kısmın bir katı olduğu görülür. Bunun ortasında muntazam olmayan bir avlu boşluğu bulunmaktadır. Halen, tamamen toprak altında kalmış ve büyük bir bölümünün kapalı olduğu görülen ikinci kısmın ahırlar ve depolara ayrıldığı tahmin edilmektedir. Her iki kısımda da hanın duvarları moloz taştan yapılmış ve bazı yerlerinde taşalar arası derz edilmiştir. Eski fotoğrafında hanın birinci kısmının avlusuna ortasında; bir de köşk mescit bulunduğu görülmektedir.

Hanın batı kenarında üç bölümlük küçük bir de arasta bulunmakta olup, her bölüm kalın beşik tonozlarla örtülmekte ve koridorların yanlarında küçük dükkanlar yer almaktadır.

MAHMUT PAŞA BEDESTENİ

Kale yolu üzerinde ve Kurşunlu Han'ın bitişigidedir. 1421-1459 yılları arasında han ile birlikte Sadrazam Mahmut Paşa tarafından yaptırılmıştır. Doğu-Batı istikametinde boyuna uzanan büyük ve muntazam dikdörtgen planda olup, on adet büyük kubbe ile örtülü bedesten ve bedesten dışında meydana gelmiş olan arasta ile birlikte iki kısımdan ibarettir.

Türk Bedesten Mimarisinde, bedesten olarak yapılmış orta kısmın gayet kalın ve yüksek beden duvarları moloz ve yontma taşlardandır. Taşlar arası kırmızı bir harç ile (Horasan) derzlidir. Doğu-Batı istikametindeki orta aks üzerinde eşit aralıklarla sıralanmış dört adet kalın kare paye ve bu payeleri beden duvarlarına birleştiren kalın kuvvetli kemerlerle on bölüme ayrılmıştır. Bedesten mimarisinde oldukça büyük sayılan Mahmut Paşa Bedestenin' in dış duvarları etrafında, çepeçevre yarı hizaya kadar dükkan sıralanmaktadır. Fakat Bedestenin dış çevresinde sıralanan bu dükkanların sayıları her kenarda aynı değildir. Esasen doğu ve batı kenarları kuzey ve güney kemerlere göre daha dar olduğundan dükkan adedinin doğu ve batı kenarlarda daha az olması normaldir.

KURŞUNLU HAN

Ankara Kalesi' ne giden yol üzerinde bulunan ve Fatih' in sadrazamlarından Mahmut Paşa tarafından 1421 yılında yaptırılmış olan eser, tipik Osmanlı şehir içi hanlarındanandır.

Bugün müze olarak kullanılan eseri bulunduğu arazinin şekline uydurmak için planı biraz yamuk yapılmıştır. Güney yanında bitişik olan bedesten ve

bedestenin dışındaki arasta üzerinde ikinci bir platform teşkil eden han, bedestenle aynı mimari özellikleri göstermekte ve aynı devirde yapılmış olduğu bilinmektedir.

Arazinin meyilli oluşu ile, ashında iki kat halinde bulunan hanın altında, ahır ve depoların, arabalıkların konduğu üçüncü kat yapılmıştır. Batı cephedeki giriş eyvanın her iki yanında arazinin meyline uygun olarak kademeli yapılmış altı dükkan bulunmaktadır ki bunların hepsi beşik tonozludur. Beşik tonozla örtülü giriş eyvanın iki yanında da yuvarlak kemerli iki hücre yer almaktadır. Eyvanın bitimindeki büyük kapısı basık yay kemerlidir. Hanın iç avlusunun etrafını, dört kenardan payeli kemerlerin teşkil ettiği revaklar çevirmekte; güney batı kenarda meyilli bir üçüncü katı teşkil eden bodruma, yani ahır ve arabalıklara inmektedir. Giriş zemininden itibaren iki kat halindeki hanın her iki katında da iç avlu etrafı payeli revaklarla çevrilmiş olup batı ve güney yönlerde yedişer, diğer iki kenarda altışar paye ve üzerlerde yuvarlak tuğla kemerler bulunmaktadır. İkinci kat revaklarının üzerinde kirpi saçaklarla nihayetlenen duvarlar kesme taştandır.

CENGEL HAN

Kale altında ve At Pazarı Meydanı Sefa Sokakta bulunmaktadır. Kitabesinde 929 H.(1552) yılında yapılmış olduğu anlaşılr. Klasik Osmanlı şehir içi hanlarından olan Çengel Han kareye yakın dikdörtgen planlı olup meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. İki kat halinde yapılmış olan beden duvarları dışında sivri kemerli ve tonozlu dükkanlar sıralanmaktadır. Giriş kapısı Büyük Bursa kemerli olup önünde sivri beşik tonozlu bir eyvanı bulunmaktadır. Eyvanın sağ ve sol yanlarında taş kemerli nişker yer almaktadır. Kapı kemerinin arkasında çapraz tonozlu bir geçit ile iki yanda iki kapı hücresi bulunmaktadır. Avlunun güney ve kuzey kenarlarında beşer sivri kemerli dükkan ile doğu ve batı kenarlarında üçer dükkanı bulunan hanın, bir kaç defa yapılan onarım ile esas karekterinin değişmiş olduğu görülür. Kemerler üç tuğla bir kesmetaş sıralarından meydana gelmekte, duvarlarda yontma taşlar arası tuğla hatıllarla takviye edilmiştir.

Doğu ve güneydeki dış cephelerin moloz taştan yapılmış ve dört sıralı tuğla hatıllarla takviye edilmiştir. Hanın ikinci kat revakları arasında dört kenarı dolaşan odalar sıralanmaktadır. Mülkiyeti Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne

aittir. Sosyal ve kültürel amaçlı kullanılmak üzere restore çalışmaları aittir. Sosyal ve kültürel amaçlı kullanılmak üzere restore çalışmaları yapılmaktadır.

ZAFRAN HANI

At Pazarı' ndadır. Aslen Kayseri' li olup, Ankara' ya yerleşen Hacı İbrahim bin Hacı Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Vakfiyesi 1512 tarihlerinden düzenlendiğine göre bu tarihlerde yapılmış olmalıdır. Hanın yarısı vakıfın ruhuna Cüz-i Şerif okumak, Lütfi han kapısındaki musluğa bakmak için vakfedilmiştir. İçinde bir mescit yer almaktadır. Klasik Osmanlı hanları tipinde alt ve üst kattaki hücreleri iç avluya bakmaka dır. Etrafında duvarlarına bitişik yirmi dükkan yer almaktaydı. 28 Eylül 1806 tarihli bir hucceten, hanın 5500 kuruş sarfedilerek tamir edildiğini, bundan sonra da vakıf ile mülkün birlikte masraf ederek tamir edecekleri öğrenilmiştir. Bu dönemde, gerek han gereksiz etrafındaki dükkanlar işlek durumdaydı.

VAKIF HAN

Yapım : 1928-1930

Mimarı : Kemalettin Bey

Vakıflar Genel Müdürlüğü 1930-1980

Değişik kurumlara kiraya verilmüştür. 1930-1980 1.Uluslararası Mimarlık dönemi örneklerindendir. Konut ve ticari merkezi olarak planlandı. Betonarme tekniğinin Ankara' da uygulandığı ilk yapılardandır.

ÇUKUR HAN

Çengel Han' la bitişik olup 18.yüzyılda yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu hanlar kalenin Aslanlı Kapısı' nın karşısında yer alıyor. Hanlar cezaevi olarak kullanılmış.

Burada Ankara Belediyesince restore çalışmaları yürütülmektedir.

KIBRIS HANI

At Pazarı' nda Kuş Sokak' ta Sata Sokak köşesinde yer alan her, kerpiç duvarlı, ahşap hatılı kiremit çatılı bir yapıdır. İlk yapılış tarihi 17. asırda ve yenilenmiştir.

PİLAVOĞLU HANI

At Pazarı'nda Hanlar Sokakta yer alan yapı, kerpiç duvarlı, ahşap hatılı, kiremit çatılı basit bir yapıdır. 16. ve 17. asırdan olduğunu tahmin ettiğimiz han yenilenmekte tarihi özelliğini kaybetmiştir.

YENİ HAN

At Pazarı Sokakta Kıbrıs Hanı yanında yer alan yassı kerpiç duvarlı, ahşap hatılı kiremit çatılı basit bir handır. İlk yapılaşmış muhtemelen 16. veya 17. asırdır. Yenilerek tarihi özelliğini kaybetmiştir.

YIKILMIŞ HANLAR

Vakıflar Genel Müdürlüğündeki bilgilere göre Ankara'da bu asırın ilk yarılarına kadar Ağa Han'ı, Pirinç Han'ı, Bakır Han'ı, Pembe Han, Kabana Han'ı, Taşhan adını alan 17. ve 18. asırlardan olduğu tahmin edilen bu hanlar yıkılmış hanlardır.

KARACABEY HAMAMI

Karacabey Hamamı Talat Paşa Bulvarı üzerinde olup 1444 tarihinde yapılmıştır. Çifte hamam olarak teşkil olunmuş Karacabey Hamamı batı kısmında biribirine bitişik soyunmalıkları, doğu kısmında ise batıdakilere göre daha değişik inşa tarzı gösteren sıcaklık ve halvetleriyle birlikte bütünü kareye yakın büyük bir dikdörtgen meydana getirmektedir. Erkekler kısmının doğu köşesindeki büyük nişli bir kapı ile soğukluğa girilmektedir. Kadınlar kısmı erkekler kısmına göre biraz daha değişik bir plan gösterir. Kadınlar soyunmalığı, erkekler kısmından biraz daha büyük olmasına mukabil sıcaklığı daha düşüktür. Her iki soyunmalıkta da ortada fikiyeli bir havuz bulunmakta ve kenarları saraç zeminden yüksek sekiler camekanlarla bölünmektedir. Sultan Murat'ın gözde paşalarından Ankara'lı ve Rumali Beylerbeyi payesine kadar erişmiş Karacabey tarafından yaptırılmıştır. Hamamönü semti de adını Karacabey Hamamından alır.

SENGÜL HAMAMI

İstiklal Mahallesi Açı Çeşme Sokak'ta bulunmaktadır. Kadınlar ve erkekler kısmı olmak üzere çifte hamam halinde yapılmış olan Şengül Hamamı'nın bugün İstiklal Caddesi üzerindeki erkekler kısmı evvelce kadınlara ait idi.

Yanyana olan iki kısmin da soyunmalıklarının inşa tekniği ve malzemesinden, 19.yüzyılda yapıldığı anlaşılmaktadır.

HARAP HAMAM

Yıkık Hamam olarak da bilinir.Hamamın kimin tarafından yaptırıldığı bilinmiyor. Eserin 15. yüzyıla ait olduğu tahmin ediliyor. Hamam Gazi Lisesinin kuzey duvarına bitişiktir. Ankara' nın en eski hamamı olduğu söylenmektedir.

AKKÖPRÜ

Varlık Mahallesi önünde Ankara Çayı üzerinde olan Ankara' nın en eski köprüsüdür. 1222 yılında Selçuklu Hükümdarı I. Alaaddin Keykubat tarafından Ankara Valisi Kızılbeyp zamanında yaptırılmıştır. Bugün sağlam bir durumda bulunmakla beraber dar bir köprü oluşu ve bugünkü kullanılan geniş yol dışında kalışı nedeniyle işlerliğini yitirmiştir. O zamanlarda Batı Anadoluyu Ankara' ya bağlayan yolun üzerinde. Eskiden Ankara' dan askere ve hacca gidenler bu köprünün başında ayrılık ağıtları söylenerek uğurlanırırdı. Kesme bozalt taşından yapılmıştır. Yedi adet sivri kemerdan meydana gelmiştir. Madeni korkuluğu sonradan yapılmıştır. Batı yönünde biri silik iki yazıt yer almıştır.

ANKARA KALESİ

Ankara Kalesi kentin sembolüdür. Ankara'nın bekçiliğini yapan kalenin tarihi, kentin tarihi kadar eskidir. Ne zaman ne yapıldığı bilinmemektedir. Ancak bilinen Selçuklular döneminde kaleye özeel itina gösterilmiş olup kale genişletilmiştir. Kalenin bulunduğu tepe yanındaki Hatip Çayı - Bentderesinden 110 m. yüksektedir. Osmanlılar zamanında Mısır Valisi Mehmet Muhammet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın aldığı Ankara Kalesini tekrar onarttıgi bilinmektedir.Kale iç ve dış kale olarak iki kısımdır. 20' den fazla kulesi vardır. Dış Kale eski Ankara şehrini çevirir. Dört katlı olan iç kale Ankara taşından ve toplama taşları yapılmıştır. İç Kalenin iki büyük kapısı vardır.Biri dış kapı, diğeri ise hisar kapısı adını taşır. Kapı üzerinde bir de İlhanlılar' a ait kitabe bulunur. İç Kaledeki kulelerin yüksekliği 14 ila 16 metre arasındadır. Kuzeybatı kısmında

Selçukluların yaptırdığını gösteren bir yazı bulunmaktadır. Bugün kale içindeki değişik dönemlerden kalmış birçok eski Ankara Evi bulunmaktadır. Bazıları çeşitli hizmetlerde kullanılmaktadır.

17.yüzyılın ortasına doğru, 1640 yılında Ankara'ya gelen Evliya Çelebi, kenti ve kentteki yaşamı ayrıntılı biçimde anlatmaktadır. Evliya Çelebi önce ünlü Ankara Kalesinden söz eder. Ankara'nın yüksek bir dağın tepesine dört kat beyaz taştan yapılmış sağlam bir dağın tepesine dört kat beyaz taştan yapılmış sağlam bir kalesi vardır. Kale iç içe üç kat surlarla çevrilidir. İç kalenin çevresi kayahktır. Bu yalçın kayalardan kaleye tırmanmak çok zordur. İç kalede topları çeşitli silahlar, cephane ve 600 ev bulunur. İç Kale aşağılarda ikinci sıra surlarla çevrilidir. Dağın eteklerinde ise üçüncü sıra dış surlar yer alır. Bu dış surlarla tüm kent güvenlik altına alınmıştır.

ROMA HAMAMI

Ulus meydanından Yıldırım Beyazıt Meydanına uzanan Çankırı Caddesi üzerinde caddeden 2,5 metre kadar yükseklikteki bir platform üzerinde bulunmaktadır. Hamamın bulunduğu yüksek platformun höyük olduğu bilinmektedir. Burada 1937 yılında kazılar yapılmış olup höyükün Frig ve Roma devri katları ortaya çıkarılmıştır. Bu kazılar sonucunda bulunan hamam binası 1940 - 1943 yıllarında yapılan kazılarla da bütünüyle ortaya çıkarılmıştır. Bugünkü Roma Hamamı olarak adlandırılan bu platformun bir höyük olduğu, en üstte Roma Çağı (kısmen Bizans ve Selçuklu kalıntıları) onun altında Frig Devri yerleşmesinin kalıntıları tesbit edilmiş bulunmaktadır. 1937 - 1944 yıllarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan bu muhteşem anıtı biri palaestra, öteki kapalı hamam kısımları olmak üzere iki bölümden ibarettir. Burada yapılan kazılarda bulunmuş sikkeler dayanılarak hamam kazı başkanı tarafından Caracalla (M. S. 212 - 217) devrine tarihlenmiştir. Kazı sırasında bulunan diğer sikkelarından anlaşıldığına göre, hamam aşağı yukarı beş yüz yıllık bir süre içinde devamlı kullanılmış ve zaman zaman onarılmıştır.

Caracalla Hamamının Çankırı Caddesindeki girişi, sütunlu bir revak kalıntısı çevrelediği geniş bir alana, Palaestraya yani bir güreş sahasına açılır.

Bu revaklı avlunun bir kenarında 32 sütun olmak üzere bütün yüzünde 128 mermer sütun bulunmaktadır. Bugün burada Roma devrinin Ankara'sından toplanan yazıtların oluşturduğu zengin bir koleksiyon sergilenmektedir. Hamam binaları palaesto kısmının hemen arkasında yer alırlar. Bu yapılar ender rastlanan bir büyülüklükte olup, her zaman olduğu gibi Apoditerium (soyunma kısmı) Frigidarium (soğukluk kısmı) Tepidarium (ılık kısmı) ve Caldarium (sıcak kısmı) bölümlerinden oluşurlar. Tepedarium ve Caldarium bölümlerinin daha geniş olmasının nedeni kuşkusuz Ankara'nın soğuk kış mevsimi gözönüne alındığında kolaylıkla anlaşılmır. Bunlar etrafında ocaktan (kühan) gelen sıcak havanın rahatça dolaştığı tuğla sütunlardan oluşan bir eraltı ısıtma tesisi ile desteklenir ve yukarıdaki odalarda böylelikle ısıtıldı. Bu yer altı ısıtma tesisi, ocakçıların ateşi körüklemek için geçikleri bir takım tünel ve geçitleri ile birbirlerine bağlı idiler.

AUGUSTUS TAPINAĞI (MABEDİ)

Ulus'ta Hacıbayram Camii bitişigindedir. M.Ö.Ü. yüzyılda Frigya Tanrıçası Men adına yapılmış oln tapınak zamanla yıkılmıştır. Bugün kalıntıları bulunan tapınak son Galat hükümdarı Amintos' un oğlu Kral Pylamenes tarafından Roma İmparatoru Augustus adına bir bağlılık nişanesi olmak üzere yaptırılmıştır. Bizanslılar zamanında çeşitli eklemeler yapılip, pencereler açılarak kilise haline getirilmiştir. Etrafa sütunlarla kuşatılmış dört duvar halindedir. Etranını çevreleyen uzunluğuna onbeşer, enine altışar adet, kırkiki, tapınağın kapısı önünde dört, arkada iki adet sütunun yerleri bulunmaktadır. Yalnız iki yan duvarı ile kenarları işlemeli olan kapı kısmı eski hali ile ayakta durmaktadır. Bu kısım 12,5 X 29 metre ebadındadır. Kapının yüksekliği 8,40 metre, genişliği 3,34 metredir. Planı Manisa'daki Artemis Tapınağına benzemektedir. Büyük kapıdan sella denilen tanrı evine ve Pronaos denilen üst kapalı geçide girilir. Aslı Roma Tapınağında bulunan ve Augustus' un başardığı işleri gösteren Latince ve Yunanca dilleri ile yazılmış vasiyetnamesi bir yazıt ile bu tapınağın türbeye bitişik duvarlarına da konulmuştur. M.Ö. 43 -M.S. 14 yılları arasında geçen askeri ve siyasi olayları, imparatorluğun giderleri, inşaat faaliyetleri, şenlikleri vasiyetnamenin metninde belirtmiştir.

JULIANUS SÜTUNU

Defterdarlık ve Valilik Binası arasındaki havuzun kenarında bulunmaktadır. Hiçbir yazıt yoktur. Başlığı Bizans tarzındadır. Gövdesinde bir çok halka olup, yüksekliği onbeş metre kadardır. Julianus' un (M.S.361 -363) Anakara'dan geçtiğinde şerefine dikildiği söylenir. Bizans devrinde 4. yüzyılda yapıldığı sanılan esere halk arasında Belkis Minaresi de denilmektedir.

BİZANS MEZARLIĞI

Frig ve Roma devrine ait Roma Hamamı yakınında Çankırı Caddesi üzerinde yer alır.

HAVRA

Numune Hastanesi' nin karşısındaki yahudu mahallesi diye bilinen mevkide yer almaktadır.

SAAT KULESİ

Ankara Kalesinin Atpazarından girilen Arslanlı Kapının girişte sol kısmında yer alır.

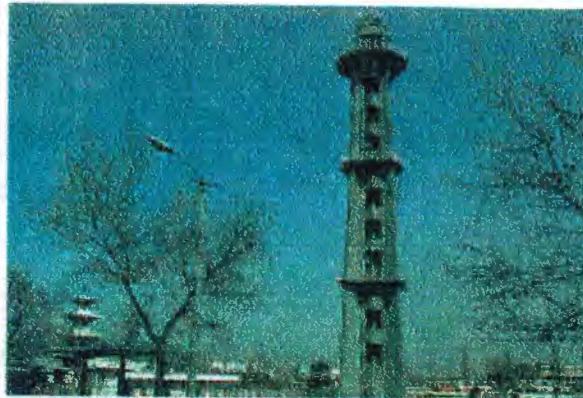
AZİZ CLEMENS KİLİSESİ

İmparator Diocletianus (284 -305) tarafından Hristiyanlara karşı yürütülen 303 yılındaki büyük takibat sırasında, Ankara' da işkence ile öldürdüğüne inanılır. Bu yere sonraları Clemens adına bir kilise inşa edildiği söylenmektedir. Clemens Kilisesi eski Ankara' da Samanpazarı' na uzanan cadde ile Kale'ye tırmanan yokuşun arasında kalan yapı adasında, adliye binasının arkasındadır. Yapım :M. S. 9 - 10. yüzyıl Hristiyanlığı ilk kabul edenlerden Ankara' lı Aziz Clemens' e atfedilen bir kilisedir. Ankara'da bulunan tek Bizans dönemi yapı kalıntısıdır.

ANKARA' NIN İLÇELERİ

İlçe haritalarını ve ilçelerden seçilmiş görüntüler için ilçe isimleri üzerine tıklayınız.

ALTINDAĞ (Merkez İlçe)

Altındağ ilçesinin Nüfusu : 422. 668

Yüzölçüm : 573 Km²

Rakım : 850 m

Şehir merkezinden uzaklık : 1 Km

Tarihi ve Kültürel kalıntılar açısından oldukça zengin olan ilçede; Ankara Kalesi, Augustus Tapınağı, Julianus Sütunu, Roma Hamamı, Cumhuriyet Anıtı, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Etnografya Müzesi, bulunmaktadır. Ayrıca Hacıbayram, Aslanhane Ahi Elvan, Alaaddin, Zincirli ve Kurşunlu Camileri ile Karacabey, Ahi Şerafettin, Hacı Bayram-ı Veli, Karyağıdı, Gülbaba ve İzzettin Baba Türbeleri ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır.

ÇANKAYA (Merkez İlçe)

Çankaya'ının Nüfusu : 714. 330

Yüzölçümü : 1. 157 Km²

Rakım: : 870 m

Şehir merkezinden Uzaklık : 9 Km

1920'lerde bağıvlerinin bulunduğu Çankaya' dan bugün Türkiye yönetilmektedir. TBMM, Bakanlıklar, Büyükelçilikler, Yüksek Mahkemeler, Komutanlıklar, Ankara Üniversitesi, Büyük İş Merkezleri, Oteller bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Köşkü- Pembe Köşk, 27 Aralık 1919 Anıtı, Zafer anıtı, Güven Amtı, TBMM Binası, Anıtkabir, Özgürlik Anıtı, Kocatepe Camii ve Atakule Çankaya'ının gezilip görülebilecek yerleridir.

ETİMESGUT (Merkez İlçe)

Etimesgut' un Nüfusu : 70. 800

Yüzölçümü : 10 Km²

Rakım : 897 m

Şehir Merkezinden Uzaklık : 20 Km

Atatürk' ün emri ile Batı Trakya' dan gelen göçmen Türkler için örnek bir köy olarak kurulan Etimesgut, 1968 yılına kadar nahiye olarak kalmış, aynı yıl mahalleye dönüştürülmüştür. 20 Mayıs 1990 gün ve 20523 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan 3644 Sayılı Kanunla ilçe yapılmış, hemen ardından 19 Ağustos 1990' da yapılan belediye seçimi ile belediye teşkilatı kurulmuştur. Etimesgut' ta 600 yataklı Devlet Hastanesi ve Havaalanının yanı sıra Zırhlı Birlik Tümen Komutanlığı, Hava İkmal Merkez Komutanlığı ile Hava Lojistik Komutanlığı bulunmaktadır.

KEÇİÖREN (Merkez İlçe)

Keçiören' in Nüfusu : 536. 168

Yüzölçümü : 759 Km²

Rakım : 850 m

Şehir Merkezinden Uzaklık : 3 Km

Türkiye' nin ve Dünya' nin en büyük Meteoroloji istasyonlarından biri ve Ankara Üniversitesi'nin bazı bölümleri, Atatürk Sanatoryumu ile Gülhane Askeri Tıp Akademisi bulunmaktadır. Ayrıca Mustafa Kemal' in Kurtuluş Savaşına hazırlandığı ve karargah olarak kullandığı Ankara Eski Tarım Okulu bugün müze olarak Keçiören sınırları içerisinde yer almaktadır.

MAMAK (Merkez İlçe)

Mamak'ın Nüfusu : 410.359

Yüzölçümü : 90 Km²

Rakım : 899 m

Şehir Merkezinden Uzaklık : 7 Km

Ankara'nın bir bölümünün su ihtiyacını karşılayan Bayındır Barajı ve Baraj Gölü çevresinde oluşturulan ağaçlık alan gazino ve çay bahçeleri ilçenin gezilip görülecek yerleridir. Mamak'ta ELSA A.Ş.(Elektrik sayaçları Sanayi Ticaret Anonim Şirketi) Makina Kimya Genel Müdürlüğü, KÖSEM (Küçük Orta Ölçekli Sanyi Eğitim Merkezi) ve Kayaş Kapsül Fabrikası ile Taş Ocakları bulunmaktadır.

SİNCAN (Merkez İlçe)

Sincan'ın Nüfusu : 101.118

Yüzölçümü : 364 Km²

Rakım : 855 m

Şehir Merkezinden Uzaklık : 27 Km

Sincan, Cumhuriyetin ilk yıllarda 28 hane ve mescitten oluşan bir köy iken Atatürk'ün önerileri ile yurtdışından gelen Soydaşlarımızın buraya yerleştirilmeleri ile tipik bir göçmen köyü görünümünü almıştır. 1956 yılında bucak merkezi haline getirilmiş, aynı yıl merkezde belediye teşkilatı kurulmuştur. Nüfusu hızla artan Sincan bucagi 30 Kasım 1983 tarihinde çıkartılan 2963 sayılı kanunla ilçe haline getirilmiş, daha sonra da 8. 3. 1988 tarih ve 88/ 12721 sayılı bakanlar kurulu kararıyla Büyükşehir Belediye sınırları içerisine alınmıştır. Ankara Sanayi ve Ticaret Odası tarafından kurulmuş olan Organize Sanayi Bölgesi Sincan'da bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

MHEYDAN LOURESSE ANSİKLOPEDİSİ

GÖRSEL GENEL KÜLTÜR ANSİKLOPEDİSİ

İSLAM ANSİKLOPEDİSİ

BÜYÜK LOURESSE ANSİKLOPEDİSİ

OXFORD ANSİKLOPEDİSİ